

9. „VYDÁVAT ZE SEBE TO NEJLEPŠÍ“

*Ctěnému bratru, panu kardinálovi Kevinu Farrellovi,
prefektovi Dikasteria pro laiky, rodinu a život*

S radostí jsem přijal zprávu o publikaci dokumentu „Vydávat ze sebe to nejlepší“ o křesťanském pohledu na sport a na lidskou osobu, který vypracovalo Dikasterium pro laiky, rodinu a život s cílem zdůraznění úlohy církve ve světě sportu a toho, jak se sport může stávat nástrojem pro setkávání, formaci, poslání a posvěcování.

Sport je *místem setkávání*, kde se lidé všech společenských rovin a situací spojují pro dosažení společného cíle. V kultuře ovládané individualismem a skartováním mladých generací i generace starých je sport privilegovaným prostředím, kde se lidé setkávají bez rozdílu rasy, pohlaví, náboženství nebo ideologie a kde můžeme zakoušet radost ze soutěžení, abychom dosáhli společného cíle v jednom týmu, jehož úspěch, nebo porážku sdílíme a vyrovnáváme se s nimi; to nám pomáhá potlačovat ideu, že nějakého cíle můžeme dosáhnout jen tehdy, když se soustředíme sami na sebe. Potřebnost druhého člověka zahrnuje nejen týmové kolegy, ale i funkcionáře, trenéra, příznivce, rodiny – zkrátka všechny lidi, kteří svým nasazením a oddaností umožňují, abychom mohli „vydávat ze sebe to nejlepší“. To všechno činí ze sportu katalyzátor zkušeností se společenstvím, zkušeností lidské rodiny. Když si tatínek hraje se synem, když si děti hrají v parku nebo ve škole, když sportovec slaví vítězství se svými fanoušky, můžeme ve všech těchto situacích vidět hodnotu sportu jako místa spojení a setkání mezi lidmi. Ve sportu stejně jako v životě dosahujeme velkých výsledků společně, v týmu!

Sport je také *nástrojem formace*. Dnes možná víc než kdy jindy musíme upřít svůj pohled na mladé, neboť čím dříve začne proces formace, tím snadněji se skrze sport dosáhne integrálního rozvoje lidské osoby. Víme, jak se mladé generace dívají na sportovce a inspiroují se jimi! Proto je potřebná spoluúčast všech sportovců jakéhokoli věku a úrovně, aby všichni, kdo patří do světa sportu, byli příkladem takových ctností, jako je velkorysost, pokora, obětavost, vytrvalost a radost. Zároveň by měli přispívat ke všemu, co se týká skupinového

ducha, respektu, zdravé soutěživosti a solidarity s ostatními. Je důležité, aby si všichni byli vědomi důležitosti, jakou dává příklad sportování, protože je dobrým pluhem v úrodné půdě, která vždy napomáhá sklizni, pokud se patřičně kultivuje a opracovává.

Nakonec bych chtěl zdůraznit úlohu sportu jako *prostředku pro poslání a posvěcování*. Církev je povolána k tomu, aby byla ve světě znamením Ježíše Krista i skrze sport, který se provozuje v oratořích, ve farnostech, ve školách a ve sdruženích (...). Každá příležitost je dobrá pro přinášení Kristova poselství „ať je to vhod či nevhod“ (2 Tim 4,2). Je důležité přinášet a sdělovat radost předávanou sportem, což není nic jiného než objevování všech potencií lidské osoby, které nás vyzývají, abychom ukazovali krásu stvoření a samotného lidského bytí, jež bylo učiněno k Božímu obrazu a podobnosti. Sport může otevírat cestu ke Kristu na těch místech a v těch prostředích, kde není z různých důvodů možno hlásat ho přímo; svým radostným svědectvím mohou lidé společně provozující sport být hlasateli radostné zvěsti.

Vydávat ze sebe to nejlepší je rovněž povoláním usilovat o svatost. Během nedávného setkání mladých při přípravě biskupské synody jsem vyslovil přesvědčení, že všichni mladí tam přítomní i ti, kdo byli spojeni přes sociální sítě, mají touhu a naději vydávat ze sebe to nejlepší. Stejný výraz jsem použil i v nedávné apoštolské exhortaci, kde jsem připomenul, že Pán má pro každého z nás jedinečný a specifický způsob, jak ho povolat ke svatosti: „Důležité je, aby každý věřící rozpoznal svou cestu a vydal ze sebe to nejlepší, to osobní, co do něj Bůh vložil“ (*Gaudete et exsultate*, 11).

Je třeba prohlubovat těsné, již existující spojení mezi sportem a životem, které si mohou navzájem dávat světlo, aby úsilí překonat sám sebe v nějaké sportovní disciplíně sloužilo jako nástroj i pro osobní zlepšení ve všech oblastech života. Toto úsilí nás může vést po cestě, kterou díky Boží milosti můžeme dojít k oné plnosti života, již nazýváme svatostí. Sport je bohatým zdrojem hodnot a ctností, které nám pomáhají zlepšovat se jako lidé. Tak jako sportovcům při tréninku i nám sportování pomáhá vydávat ze sebe to nejlepší, objevovat beze strachu své limity a každý den bojovat o zlepšení. Tímto způsobem „v míře, v jaké se křesťan posvěcuje, přináší bohatší plody pro tento svět“ (*Tamtéž*, 33). Pro křesťanského sportovce se má svatostí stávat

prožívání sportu jako prostředku pro setkání, pro osobní formaci, pro svědectví a pro to, aby všem kolem sebe hlásal radost z toho, že je křesťanem.

Prosím Pána, aby na přímluvu Nejsvětější Panny přinesl tento dokument hojné plody jak v církevním prostředí při pastoraaci sportu, tak i mimo rámec církve. Všechny sportovce a pastorační pracovníky, kteří se cítí být členy velkého „týmu“ Pána Ježíše, prosím, aby se za mne modlili, a ze srdce jim posílám své požehnání.

Ve Vatikánu 1. června 2018

Památka svatého Justina, mučedníka

FRANTIŠEK

Dokument Dikasteria pro laiky, rodinu a život o křesťanské perspektivě sportu a lidské osoby

„VYDÁVAT ZE SEBE TO NEJLEPŠÍ“

1. Odůvodnění a cíle dokumentu

Abychom vydávali ze sebe to nejlepší

Vydávat ze sebe to nejlepší je při sportu tím základním postojem pro každého závodníka, který soutěží ze všech sil individuálně, nebo v týmu, aby dosáhl co nejlepšího sportovního výsledku. Kdo ze sebe vydá to nejlepší, zakouší uspokojení a radost ze seberealizace. Dochází k tomu v životě a stejně tak i při uskutečňování křesťanské víry. Každý by chtěl jednoho dne říct jako svatý Pavel: „Dobrý boj jsem bojoval, svůj běh jsem dokončil, víru jsem uchoval“ (2 Tim 4,7). Tento dokument chce napomáhat k pochopení vztahu mezi „vydáváním toho nejlepšího ze sebe“ ve sportu a každodenně prožívanou křesťanskou vírou.

1.1 Odůvodnění dokumentu

Církev jako Boží lid má bohatou a hlubokou zkušenost s tím, co je lidské, a s velkou pokorou jí chce sdílet a dávat k dispozici celému sportovnímu světu. Církev je blízko sportovnímu světu, protože chce přispívat k vytváření a rozvoji autentického sportu, zaměřeného na povznesení člověka.

„Není nic opravdu lidského, co by nenašlo odezvu“¹ v srdci Kristových učedníků. Sport je univerzálním jevem, který v naší době získal na nové důležitosti a našel odezvu v srdci Božího lidu.

Církev vidí lidskou osobu jako jednotu těla, duše a ducha a ve sportu se varuje omezujících myšlenek, které hodnotu osoby umenšují. „Církev se zajímá o sport, protože jí leží na srdci člověk, celý

1 Druhý vatikánský koncil, Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě, *Gaudium et spes*, č. 1

člověk, a uznává, že sportovní činnost má dopad na utváření osoby, na vztahy a na duchovnost.“²

Tento dokument má v úmyslu krátce předložit pohled Svatého stolce a katolické církve na sport. Nedávno se prosadila tendence částečně zapříčiněná způsobem, jakým se interpretovaly dějiny sportu, kde se tvrdilo, že katolická církev má ke sportu výlučně nepřátelský postoj a přístup, jak tomu bylo především ve středověku a počátkem moderní doby vlivem negativního postoje k tělesnosti. To ve skutečnosti znamená nepochopení katolického přístupu k tělesnosti, jenž existoval v daných historických obdobích, a přehlíží pozitivní vliv, který měla katolická tradice na sport z hlediska teologického, duchovního a výchovného, neboť z kulturního hlediska ho plně doceňuje.³

„Křesťanský postoj ke sportu i k jiným výrazům přirozených schopností člověka, jakými jsou věda, práce, umění, láska, sociální a politická angažovanost, není postojem odmítání a úniku, ale postojem respektu a úcty, pokud ne přímo vysvobození a povznesení, řečeno jedním slovem, vykoupení.“⁴ Ve sportu je přítomen aspekt vykoupení, pokud je prioritou úcta k důstojnosti lidské osoby a sport je ve službě růstu a integrálního rozvoje člověka. Jak říká papež František, „spojení mezi církví a sportem je krásnou skutečností, která se časem upevnila, protože církevní společenství vidí ve sportu cenný nástroj pro integrální růst lidské osoby. Sportování totiž stimuluje zdravé překonávání sebe sama a svého egoismu, cvičí ducha k oběti a je-li dobře pojato, napomáhá k oddanosti v meziosobních vztazích a k respektování pravidel“.⁵

Katolická církev se tímto dokumentem obrací na všechny lidi dobré vůle. Církev má zvláště na mysli vedení dialogu se všemi lidmi a organizacemi, které usilují o obranu hodnot obsažených ve zkušenosti se sportem.

2 Papež František, *Projev k Italské tenisové federaci*, 8. května 2015.

3 Srov. Dries Vansacker, *The Catholic Church and Sport. A burgeoning territory within historical Research!* in: *Revue d'histoire ecclésiastique. Louvain Journal of Church History*, 108 (2013), 344–356.

4 Jan Pavel II., *Homilie u příležitosti Jubilea sportovců*, 12. dubna 1984.

5 Papež František, *Projev ke členům Evropského olympijského výboru*, 23. listopadu 2013.

Kromě toho adresuje církev dokument všem věřícím katolíkům, počínaje biskupy a kněžími, ale především laikům, kteří se ve světě sportu angažují nejvíce. Je to dokument, který chce promlouvat ke všem, kdo mají rádi sport a podporují ho, ať už jsou to sportovci, vyučující, trenéři, rodiče i lidé, pro něž je sport profesí nebo povoláním.

Naše úvahy rovněž chceme šířit s myšlenkou na bratry a sestry ve víře, kteří se už více než padesát let prostřednictvím sportu angažují pro evangelizaci a podporu křesťanských hodnot.⁶

Jak by se církev mohla o sport nezajímat?

Během dějin byla církev podporovatelkou krásy v umění, v hudbě a v mnoha oblastech lidské činnosti. Hlavním důvodem pro to je, že krása pochází od Boha, a tak i my jakožto jím milovaní tvorové se z ní těšíme. Sport nám poskytuje možnost, abychom byli aktéry účastnými této krásy, anebo obdivujícími diváky. Tímto způsobem má sport moc připomenout nám, že krása je jednou z cest, jak se můžeme setkat s Bohem.

Kromě toho se dnes jako samozřejmost uznává univerzalita sportu, jeho komunikační a symbolická síla i velká výchovná a formační potencialita. Sport je v dnešní době civilizačním jevem, který se naplno zabydlel v současné kultuře a proniká životní styl i životní rozhodování mnoha lidí. To nás vede k tomu, abychom si znova položili řečnickou otázku Pia XII.: „Jak by se církev mohla o něj nezajímat?“⁷

Pius XII. a potom Pavel VI. zahájili ve 20. století účinný dialog mezi církví a světem sportu a dokázali ocenit ty aspekty, které přibližují ideály sportu křesťanskému životu, anebo jsou oběma společné: „Fyzické nasazení, morální kvality a láska k míru: v těchto třech

6 Podle J. Stuarda Weira kaplani ve světě profesionálního sportu v USA začali svou službu u hráčů NFL v první polovině šedesátých let minulého století. Dále uvádí, že John Jackson byl prvním oficiálním kaplanem jedné anglické profesionální fotbalové asociace, kam nastoupil v roce 1962. J. Stuart Weir, *Sports Chaplaincy: A Global Overview* in: Andrew Parker, Nick J. Watson, John B. White (eds.), *Sports Chaplaincy: Trends, Issues and Debates*, Londýn 2016.

7 Pius XII., *Projev k římským sportovcům*, 20. května 1945.

bodech vede církev se světem sportu upřímný a srdečný dialog. Naším přáním je, aby byl stále otevřenější a plodnější.“⁸

Důležitost pastoraace ve sportu: úkol veskrze výchovný

Dialog mezi církví a sportem vytvářel a stále vytváří ve světě sportu různorodé pastorační možnosti zvláště ve školách, ve farnostech a v asociacích. Jan Pavel II. podporoval tento proces jednak svým učením a také rozhodnutím poprvé otevřít při Svatém stolci úřad věnovaný sportu.

„Církev se musí nacházet v první řadě při rozvíjení takové pastoraace sportu, jež by odpovídala na otázky sportovců, a především by podporovala sport, který by vytvářel podmínky pro život plný naděje.“⁹

Církev se neomezuje jen na to, aby povzbuzovala ke kvalifikovanému provozování sportu, ale chce být „uvnitř“ sportu, jenž je považován za moderní „nádvoří pohanů“ a za areopag pro hlásání evangelia.

Učitel'ský úřad církve trvale připomíná potřebu podporovat „sport pro člověka“, který by dokázal dávat životu smysl a plnost a uměl by docenit osobu v jejím celku: její osobní, morální, společenský, etický a duchovní růst. Zájem církve o sport se konkretizuje různorodou a širokou pastorační činností, jejímž východiskem i cílem je zájem o lidskou bytost.

1.2 Církev a sport až do našich časů

Církev vedla dialog se sportem už od prvních let své existence. Je známo, že svatý Pavel používal sportovních přirovnání, aby vysvětlil pohanům křesťanský život. Ve středověku se katoličtí laici zúčastňovali sportovních her a aktivit během slavnostních dní, jichž nebylo málo, a též o nedělích. Herní aktivity nacházely teologickou oporu v myšlení Tomáše Akvinského, který napsal, že existuje „ctnost ve

8 Pavel VI., *Pozdrav členům Mezinárodního olympijského výboru*, 28. dubna 1966.

9 Jan Pavel II., *Projev na národním setkání Italské biskupské konference*, 25. listopadu 1989.

hrách“, neboť ctnost se cvičí umírněností. Z toho důvodu by ctnostný člověk neměl pracovat bez ustání, ale má zapotřebí určitý čas pro hru a oddych. Renesanční humanističtí intelektuálové, jakož i první jezuité, si úvahy Tomáše Akvinského o ctnostech vzali za své a považovali za důležité, aby během vyučovacího dne byl čas na hru a oddych. Tím začalo v západním světě zařazování hry a sportu do školských institucí.¹⁰

Od začátku moderní doby církev kromě toho projevovala zájem o fenomén sportu, oceňovala jeho výchovný potenciál a sdílela mnohé z jeho hodnot. Církev se organizovaným a strukturovaným způsobem aktivně nasazovala pro rozvoj samotného sportu.

Moderní sport je plodem průmyslové revoluce a v sociálních, politických a ekonomických změnách té doby nacházel úrodnou půdu pro své šíření a prosazování na globální úrovni. Sport je plodem modernity a stal se zároveň jejím vlajkonosem.

Dnes se sport výrazně mění a prožívá silné tlaky na svou proměnu. Nadějí zůstává, že sport dokáže změnu zvládat, a nikoli jí pouze podléhat, a že znovu objeví a udrží si principy tak drahé antickému i modernímu sportu: být půdou pro výchovu a pro povznesení lidské bytosti.

Pius X. v roce 1904 otevřel brány Vatikánu pro sport a hostil setkání mladých cvičenců. Dobové zprávy neskrývaly údiv nad touto otevřeností. Traduje se historka, která říká, že Pius X. na otázku plnou rozpaků jednoho kněze z kurie, který se ptal: „Kde skončíme?“, odpověděl: „V ráji, můj milý!“¹¹

Avšak bez stínu jakékoli pochybnosti to byl Jan Pavel II., kdo povznesl dialog se světem sportu na nejvyšší úroveň církve a její hierarchie. Po Jubilejním roce 2000 v návaznosti na setkání s osmdesáti tisíci mladými sportovci shromážděnými na Olympijském stadionu v Římě se rozhodl vytvořit sekci *Církev a sport*, která od roku 2004 studovala a rozvíjela křesťanskou vizi sportu zaměřenou na vytváření společnosti, jež by byla stále více tvořena na míru člověka, orientovaná na mír a spravedlnost a zaměřená na evangelizaci.

10 Srov. Patrick Kelly, SJ, *Catholic perspectives on sports. From Medieval to modern times*, Mahwah NJ 2012.

11 Srov. Antonella Stelitano, Alejandro Mario Dieguez, Quirino Bortolato, *Papežové a sport*, 4–5.

Nikoli křesťanský sport, ale křesťanská vize sportu

Když se narodily mezinárodní nebo národní sportovní federace a asociace výslovně katolického zaměření, nebylo jejich cílem vytvářet „křesťanský“ sport, odlišný, separovaný či alternativní k rozvoji sportu, ale měly nabízet způsob prožívání sportu založený na křesťanské ideji lidské bytosti a společnosti.

Tato vize sportu dozrála velmi rychle. V jednom ze svých dokumentů o sportu napsala Italská biskupská konference, že „neexistuje křesťanský sport, ale naproti tomu je legitimní křesťanská vize sportu, která se neomezuje jen na to, aby mu přiznávaly univerzálně sdílené etické hodnoty, ale prosazuje vlastní inovativní a koherentní hledisko s přesvědčením, že tím slouží jak sportu, tak i člověku a společnosti“.¹²

„Dědictví křesťanské víry, aniž by způsobovalo jakoukoli újmu specifičnosti sportu a rušilo její platnost, osvobozuje jeho aktivitu od obojetností a úchylek a napomáhá jeho plné realizaci.“¹³ Křesťanství proto není „značkou etické kvality“ sportu, jakousi přiloženou etiketou, vzhledem k němu vnějškovou. Křesťanství se nabízí jako přidaná hodnota, která je schopná dodat sportovní zkušenosti její plnost.

1.3 Cíl dokumentu

Církev si cení sportu jako cvičiště pro život, kde se lze vnitřně ztotožňovat s takovými ctnostmi, jako je umírněnost, pokora, odvaha a trpělivost, a přijímat je za své, a kde je možné svědčit o radosti ze života. Takovouto zkušenost mohou prožívat lidé ze společenství a národů celého světa bez ohledu na rozdíl v úrovni a druhu sportu. Právě to dělá ze sportu moderní jev globálního dosahu, a proto se o něj církev živě zajímá.

Církev chce posílit svůj hlas ve službě sportu a cítí svou zodpovědnost za to, aby ho ochraňovala před proudy, jež ho každodenně ohrožují, jako je korupce a nečestnost, manipulace a komerční zneužívání.

„Sport je *radost, hra, slavnost* a jako takového si ho máme vážít a možná ho máme i osvobozovat (...) od excesů technicismu a profesionalismu tím, že mu vrátíme jeho nezištnost, jeho schopnost vytvářet

12 Italská biskupská konference, *Sport a křesťanský život*, č. 32.

13 Tamtéž, č. 11.

přátelská pouta a napomáhat dialogu i otevřenosti jedněch vůči druhým jakožto výrazu bohatství v bytí, jež je hodnotnější a významnější než vlastnění, a tedy stojí nad tvrdými zákony výroby a konzumu a každého jiného, čistě utilitaristického a hedonistického pojmání života.⁴⁴ V těchto podnětech má spolupráce mezi církví a sportem přinášet bohaté plody.

Církev si přeje stát ve službě všech, kdo pracují ve světě sportu, počínaje odborníky a pracovníky, až po všechny, kdo se angažují jako dobrovolníci, činovníci při soutěžích, trenéři, vyučující, řídicí osoby, rodiče i sportovci.

Dokument v první kapitole popíše motivace a cíle dialogu mezi církví a světem sportu, v druhé kapitole znázorní fenomén sportu od jeho počátků do dneška a jeho odraz a dopad v celosvětovém kontextu. Pak bude pokračovat třetí kapitolou, kterou vstoupí do hlubších antropologických úvah o sportu a zvláště o důležitosti člověka jako jednoty těla, ducha a duše. Dokument promluví o tom, jak může sport poskytovat odpověď na hledání konečného smyslu života a jak může napomáhat lidské kreativitě a svobodě. Při hledání smyslu nabízí provozování sportu prožitek spravedlnosti, oběti, radosti, harmonie, odvahy, rovnosti, úcty a solidarity. V křesťanském chápání se hluboký smysl nachází v plném štěstí ze zakoušení všeobjímající Boží lásky a milosrdenství při vztahu s Ježíšem Kristem v Duchu Svatém, který se prožívá ve společenství věřících.

V následující, čtvrté kapitole budou popsány některé problémy s prosazováním správného a plně humánního sportu, jakými jsou ničení těla, doping, korupce a případně některé záporné vlivy ze strany diváků. Spolu se sportovními protagonisty církev sdílí zodpovědnost za odhalování úchylek a negativního chování a za orientaci sportu na cestu směřující k povznesení člověka. A konečně, v páté kapitole, se představí současná angažovanost církve pro humanizaci sportu v dnešním světě. V různých oblastech svého dosahu představuje sport účinný nástroj pro výchovu a formaci k hodnotám.

Dokument se nezabývá mnoha tématy týkajícími se možnosti sportu a výzev pro něj; nehodlá být vyčerpávajícím souhrnem

sportovní teorie a praxe, ale spíše chce pojednat o vztahu mezi sportem a zkušeností víry.

2. Fenomén sportu

Sport je univerzálním jevem. Na každém místě a v každé době žili lidé ve společenství a bavili se hrami a pohybovými aktivitami, radovali se ze zdokonalování svých fyzických schopností a soutěžili mezi sebou. Pravděpodobně od nepaměti provozovaly lidské bytosti takové aktivity, které bychom dnes označili za sportovní. Vycházíme-li z tohoto scénáře, můžeme říct, že sport je antropologickou konstantou lidstva. Slovo sport je pochopitelně teprve mnohem pozdější: pochází ze starého francouzského výrazu *desporter* anebo *se desporter*, který je odvozeninou z latinského *de(s)portare*, což znamená zábavu. Teprve v moderní době prorazila zkratka „sport“ a od té doby se tento termín používá pro mnoho aktivit, které uvádějí v nadšení množství lidí buď v pozici sportovců, nebo diváků.¹⁵

Jak již bylo řečeno dříve, tímto dokumentem chce církve vyslovit svůj názor na sport a posloužit tak samotnému sportovnímu hnutí. Hodlá tedy objasnit antropologický význam sportu, zdůraznit problémy, jimž je třeba čelit, a příležitosti naskytující se pro pastorační práci. Předtím je užitečné se hlouběji zamyslet nad fenoménem sportu jako takového a vyjít přitom například z toho, jak se sport rodí a jaké jsou jeho hlavní charakteristiky. Kromě toho bude důležité pochopit mnohostranné vztahy existující mezi sportem a nejširším společenským prostředím, v němž se sport rozvíjí.

2.1 Zrod moderního sportu

Historicky všechny kultury rozvíjely aktivity herního a soutěžního charakteru, v nichž můžeme určitým způsobem rozpoznávat aktivity sportovní. Sport tedy existuje od úsvitu dějin člověka. To řekl Jan Pavel II. a pak popsal sport jako „jeden z typických fenoménů moderní doby“; jakoby „znamení časů, schopné interpretovat nové požadavky a nová očekávání lidstva“. Sport, jak řekl dále, „je rozšířen v každém

15

Peter Gummert, Sport, in: *Der Neue Pauly*, 15 (2003), 208–219.

koutu země a překonává různosti kultur a národů“.¹⁶ Papež zdůraznil, že sport sice prochází všemi historickými obdobími, ale během posledních dvou staletí prošel radikální změnou. V minulých historických obdobích se sport rozvíjel a přizpůsoboval se místní kultuře, k níž příslušel. Avšak moderní sport pronikl téměř do všech kultur a překročil národní hranice i kulturní rozdíly. Místní formy sportu jistě i nadále existují a těší se široké popularitě, ale vedle nich vyrostl sport globálního charakteru, který svým univerzálním jazykem může být srozumitelný téměř všem lidským bytostem. Zde je třeba se ptát, jak se sport stal fenoménem planetárního dosahu.

Už od 16. a 17. století se mnohé sportovní aktivity – i když ne všechny¹⁷ – v západním světě odpoutávaly od kulturního a náboženského prostředí, do něhož byly předtím začleněny. To zajisté neznamená, že by se sport stal samostatným a odděleným fenoménem. V tomto období však můžeme pozorovat princip jeho institucionalizace, profesionalizace a komercializace.¹⁸ Rostoucí autonomie sportu spojená se znovuoživením pedagogických ideálů antického Řecka nastartuje proces, během něhož se fyzické aktivity považují za stále důležitější při integrální výchově člověka. Dlouhá červená nit spojuje různé pedagogie – od Jana Amose Komenského (1592–1670) přes zakladatele filantropického hnutí, Johanna Bernharda Basedowa (1724–1790) až po Thomase Arnolda (1795–1842) – kteří si vzali za svou myšlenku integrálního vzdělávání přenášeného do formačních procesů a přikládali velkou důležitost tělesné výchově.

Moderní sport pochází v podstatě ze dvou kolébek: na jedné straně jsou to hry a soutěže rozvíjené v anglických veřejných školách, počínaje první polovinou 19. století; a na straně druhé motorická a gymnastická cvičení vzniklá v lůně filantropické pedagogické reformy, která se následně strukturalizovala ve Švédsku. Když sledujeme první linii, můžeme se zmínit o nejstarších hrách, soutěžích a herních činnostech, které byly začleněny do výchovného procesu anglických

16 Jan Pavel II., *Homilie u příležitosti Jubilea sportovců*, 29. října 2000.

17 Srov. Patrick Kelly, SJ, *Catholic Perspectives on sports: From Medieval to Modern Times*, Mahwah NJ 2012.

18 Wolfgang Behringer, *Kulturgeschichte des Sports: Vom antiken Olympia bis ins 21. Jahrhundert*, München 2011, 198–238.

veřejných škol. Sport jako ústřední součást veřejné výchovy se postupně rozšířil do všech vrstev britské společnosti. Když se Velká Británie stala globální mocností, její výchovný systém byl přenesen do všech oblastí britského impéria. Je však třeba říct, že proti tomuto procesu existovaly různé formy odporu, jako například Gaelská sportovní asociace v Irsku.

Ještě předtím vznikl filantropismus, který měl dopad na reformu britského veřejného školského systému. Ten se však svou vlastní dynamikou rozšířil na evropském kontinentu a ve Skandinávii. Filantropismus byl původně pedagogickým směrem, který vycházel z vize integrální výchovy. Tento výchovný přístup nezahrnoval jen fyzické aktivity, jako je tělocvik, ale snažil se také prosazovat uznání rovnosti mezi lidmi a formovat je k demokracii. Tato myšlenka zdomácněla ve Švédsku, kde se tělocvik stal integrální součástí školského systému. Fyzická průprava se stejným způsobem prosazovala i při vojenské, umělecké a zdravotně výchově. Důležitost švédského systému se potvrdila tím, že měl specifický vliv na rozvoj ženského sportu.¹⁹

Na konci 19. století Pierre de Coubertin spojil různé tradice a zasloužil se o jejich splynutí v olympijské myšlence. Coubertinovým záměrem bylo, aby vznikl globální pedagogický program pro výchovu mladých generací celého světa. Jeho hlavními cíli byla výchova k míru, k demokracii, ke kultuře setkání a k úsilí o lidskou dokonalost. Pro šíření olympijské myšlenky uvedl Coubertin do života (či obnovil) olympiády. Původním cílem olympijských her nebylo jen sportování nebo soutěžení, ale měla se jimi oslavovat vznešenost a krása lidství. Olympijské motto *citius, altius, fortius* (rychleji, výše, silněji) – které Coubertin převzal od dominikána Henriho Didona²⁰ – se nevztahovalo jen na fyzickou dokonalost, ale na všeobecnou dokonalost člověka. Proto za zásadní součást her byly považovány rovněž výtvarné výstavy, hudba a poezie. Je však třeba připomenout, že pro Coubertina byl olympismus laickým náboženstvím, které výslovně definoval jako *religio athletae*. Jak lze snadno vypožorovat z vysokého stupně ritualizace

19 Tamtéž, 257.

20 Srov. Norbert Müller, *Die olympische Devise „citius, altius, fortius“ und ihr Urheber Henri Didon*, Forum Kirche und Sport 2, Düsseldorf 1996, 7–27.

zahajovacích ceremonií, rozdělení cen i závěrečného ceremoniálu, celkový průběh her silně zdůrazňuje ambice náboženské povahy.

První ročník olympijských her moderní doby se konal v Aténách v roce 1896, ačkoli už předtím se konaly lokální olympijské hry v Řecku, Anglii a Německu. Avšak teprve Coubertinova iniciativa získala mezinárodní uznání a dosáhla úspěchu; od té doby zaznamenaly olympijské sporty bezprecedentní růst. V roce 1900 se olympijské brány otevřely i pro ženy. Jiný důvod, kterým lze určitě vysvětlit velký úspěch sportu, je rozvoj masových sdělovacích prostředků v první polovině 20. století. Prostřednictvím kina, rozhlasu a televize byly velké sportovní události snadno přenášeny do mnoha zemí a později i na celosvětové úrovni. Díky veřejným sdělovacím prostředkům a internetu je dnes sport globálním jevem, k němuž má přístup velká část států a národů.

I když ve většině případů sport netouží být náboženstvím anebo být synergicky propojen s výtvarným uměním, hudbou nebo poezií, stále existuje riziko, že může být využíván pro ideologické cíle. Vychází to ze skutečnosti, že ve sportu se usiluje o dokonalost těla. Zvláště na velkých sportovních událostech, jako jsou olympijské hry a mistrovství světa, se zdatnost sportovců při výkonech vysoké úrovně prezentuje široké veřejnosti. Vysoce výkonné tělo sportovce má hodnotu symbolu, který se však nabízí pro různé interpretace a různé významy. Sport, a zvláště sport provozovaný na vysoké úrovni, je často využíván pro politické, komerční a ideologické cíle.²¹ Jestliže tato interpretační pružnost na jedné straně zvýhodňuje přitažlivost sportu na globální úrovni, na druhé straně však natvrdo ukazuje nebezpečí spojená se sportem. Sport je vysoce expresivním znamením doby, ale zároveň je těžce kontrolovatelný, což nenapomáhá jeho chápání. Proto

21 Srov. Dries Vanysacker, *The Attitude of the Holy See Toward sport During the Interwar Period (1919–39)*, in *Catholic Historical Review* 101 (2015) 4, 794–808; viz též Dries Vanysacker, *La position du Saint-Siège sur la gymnastique féminine dans l'Allemagne de L'entre-deux-guerres (1927–1928) à partir de quelques témoignages tirés des archives des nonciatures de Munich et Berlin* in *Miscellanea Pagano*.

se může stávat předmětem ideologické nebo dokonce nemorální či lidsky ponižující manipulace.²²

Jak tvrdí někteří odborníci, sport lze využít k ideologickým cílům tehdy, když se sportoviště propůjčí pro propagandu ve prospěch západních a bohatých zemí; a tím snadněji se může propůjčit pro posílení existujících mocenských struktur a k prosazování elitářské kulturní vize.²³ Příspěvek k problematice globálního sportu nabízí úvaha papeže Františka o globalizaci. V souvislosti s přirozeným napětím mezi globální a lokální dimenzí píše Svatý otec v *Evangelii gaudium*, že „je třeba věnovat pozornost globální dimenzi, abychom neupadli do všední malichernosti. Zároveň však není dobré ztrácet ze zřetele to, co je lokální a umožňuje nám kráčet nohama po zemi. (...) Neužíváme zde model koule (...), v němž všechny body leží ve stejné vzdálenosti od středu a kde nejsou mezi jednotlivými body žádné rozdíly. Modelem je mnohostěn, jenž představuje konvergenci všech jeho částí, přičemž každá z nich si uchovává svou originalitu. Jak pastorační působení, tak i politická aktivita se v takovém mnohostěnu snaží od každého získat to nejlepší“.²⁴ Pokud jde o sportovní události globálního charakteru, jako jsou olympijské hry, kdyby se při volbě místa pro jejich konání, anebo při výběru olympijských disciplín více doceňovaly nezápadní státy a kdyby měly v Mezinárodním olympijském výboru větší váhu, samotné olympijské hry by ještě účinněji posilovaly své poslání her skutečně globálních, které by lépe umožnily setkání všech zemí.

2.2 Co je to sport?

Filozofové sportu a učenci se dlouho snažili stanovit pro sport vhodnou definici. Není to snadný úkol i proto, že dodnes neexistuje žádná definice, již by sdíleli všichni. A navíc je třeba říct, že sport je jevem vystaveným historickým proměnám. To, co se dnes považuje za sport,

22 Christoph Hübenenthal, *Morality and ... Person*, in: Kevin Lixey, Christoph Hübenenthal, Dietmar Mieth, Norbert Müller (eds.), *Sport and Christianity: A Sign of the Times in the Light of Faith*, Washington DC 2012, 6178.

23 Srov. Heather Reid, *Introduction to the Philosophy of sport*, Lanham, MA 2010, 180–185.

24 Papež František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, č. 234: AAS 105 (2013), 236.

jím zítra být nemusí, a naopak. Proto nalezení definice sportu bude komplikované. To však neznamená, že nelze identifikovat některé univerzální prvky, jež jsou sportu všeobecně připisované.

V první řadě se pojem sportu spojuje s lidským tělem v pohybu. Je pravda, že existují aktivity zařazované mezi sportovní, které nepředpokládají tělesný pohyb, ale ve všeobecnosti se za sport označuje individuální nebo skupinová aktivita lidí vykonávajících fyzická cvičení za pohybu vlastního těla.

Na druhém místě je třeba připomenout, že sport je hra. To znamená, že sport není nějakou funkční nebo užitkovou aktivitou pro dosažení samostatného vnějšího cíle, ale jeho cíl se nachází v rámci sportu samotného. Jako příklad vnitřního cíle lze uvést snahu o dokonalost technického úkonu, zlepšení vlastního výkonu anebo překonání soupeřova výsledku, o dobrou týmovou hru pro vítězství v zápase. Nelze popřít, že moderní sport, zvláště profesionální, se zaměřuje na vnější cíle, jako je například získat slávu pro nějakou zemi, ukázat převahu nějakého politického systému nebo prostě vydělat peníze. Kdyby však ve sportu tyto vnější aktivity převažovaly nad vnitřními, už by se nedalo hovořit o hře, ale o práci. Výkony profesionálních sportovců by ostatně nemohly dosahovat vrcholné úrovně, kdyby vedle profesní dimenze nestála i dimenze herní.

Na třetím místě platí, že sport je kodifikován pravidly. Vlastních cílů sportovní aktivity nelze proto dosáhnout jakýmkoli způsobem, ale je třeba dodržovat pravidla hry. Pravidla jsou obvykle stanovena proto, aby dosažení výsledku ztížila. Například při plavání nemůže sportovec překonat stometrovou vzdálenost tak, že by používal motorovou loďku nebo by běžel podél bazénu, ale je povinen plavat ve vodě bez pomoci nástrojů a používat specifický styl, například volný způsob nebo motýlka. Přísnost pravidel může být zajisté upravována podle úrovně soutěže. Amatérský sportovec, který uběhne třikrát týdně určitou vzdálenost, si jako pravidlo pravděpodobně stanoví jen to, že nepoběží pomaleji než minule. Naproti tomu profesionální závod na vysoké úrovni se řídí komplexními pravidly, jejichž dodržování sledují kvalifikovaní posuzovatelé a rozhodčí, jakož i tým specialistů. Sport bez pravidel je prakticky nemyslitelný.

Čtvrtým prvkem charakterizujícím sport je soutěžení. Může se namítnout, že amatérský sportovec, který trénuje sporadicky a jen pro

osobní potěšení a zálibu, se soutěže nezúčastňuje. To však není úplně pravda, protože i on soutěží sám se sebou a snaží se zlepšit své provedení nebo svůj výkon oproti dřívějšímu; chce překonat určitou vzdálenost při běhu, plavání nebo lezení v rámci stanoveného limitu atd. Avšak ve většině případů je aspekt soutěžení ve sportu velmi rozvinutý, a je tedy možno učinit závěr, že soutěž je základní charakteristikou sportu.

Poslední součást sportu je ve vztahu s předešlými: sport jakožto strukturovaná soutěž s kodifikovanými pravidly zaručuje rovné podmínky pro účast. Postrádala by smysl individuální i týmová soutěž, při níž by soupeři měli evidentně nerovné výchozí podmínky. Z toho důvodu probíhají sportovní soutěže obvykle odděleně podle pohlaví, úrovně výkonů, věkových nebo hmotnostních kategorií, stupňů postižení atd.

Když shrneme těchto pět prvků, můžeme říct, že *sport je individuální nebo skupinová fyzická aktivita v pohybu, má herní a soutěživý charakter, je kodifikována systémem pravidel, která umožňují výkon srovnatelný s ostatními a poskytují všem rovné možnosti*. Jak jsme již dříve připomněli, tato definice sportu nemá v úmyslu být vyčerpávající, protože obsahuje řadu nezřetelných prvků.²⁵ Avšak i přesto může být pro účely tohoto dokumentu dostačující.

Je však třeba dodat ještě něco. Jak jsme již objasnili, sport není jen aktivita existující sama o sobě, ale má také vnější dimenzi. I ten, kdo přímo neprovozuje sportovní činnost, se o ni může zajímat zvnějšku: může ji komentovat, být jí nadšen, bavit se jí, anebo naopak být proti ní; může se k této aktivitě vyjadřovat mnoha různými způsoby. Vrátilme-li se k tomu, co již bylo řečeno, lidské tělo v pohybu je symbolem, jenž se nabízí pro různé interpretace. Po vysvětlení herní dimenze, důležitosti pravidel a soutěžení je třeba se zabývat interpretační pluralitou sportu. Sportovní soutěž lze v určitém smyslu považovat za příběh odehrávající se mezi dvěma soupeřícími stranami, které mezi sebou zápolí, aby obdržely fiktivní a virtuální cenu, aniž by je vedla nějaká vitální anebo čistě konkrétní a užitková motivace. Soutěžící

25 Po obdobné linii postupoval historik sportu Allen Guttmann; pro definici sportu použil duální rozlišení. Vycházel z obecné kategorie hry (*play*), potom popsal sport jako organizovanou hru (*game*), hru soutěživé podoby (*contest*) a fyzického charakteru (*sport*). Viz Allen Guttmann, *A Whole New Ball Game. An Interpretation of American Sports*, Chapel Hill-London 1988.

respektují specifická pravidla soutěže a snaží se vydávat ze sebe to nejlepší. Když pomineme jednotlivé osobní motivace, soupeřící strany předvádějí estetické a umělecké představení srozumitelné všem, i divákům zvenku, a všichni jsou schopni být jeho protagonisty tak, že ho každý na své úrovni čte a interpretuje. Jako je tomu u uměleckých děl, ani sportovní příběh nemá jasný, odlišený a jednoznačný obsah, a proto je otevřený různým, i protikladným úsudkům o svém významu a různým interpretacím.

Na závěr úvahy o pojmu sport můžeme říct, že sport na jedné straně je svět sám pro sebe, kde se uplatňuje dimenze hry, jež ve své abstraktní linii sama nesleduje žádné vnější cíle. Na druhé straně má sport jako „systém“ i svou vnější stránku, která se vnějšimu divákovi prezentuje jako příběh vysoce expresivní, avšak postrádající jednoznačný a jasný obsah, a tak se nabízí pro rozličné formy interpretace a posuzování. Právě tato interpretační mnohost činí sport tak fascinující pro národy celého světa, ale zároveň ho vystavuje funkčním a ideologickým manipulacím, jež k němu nepatří.

2.3 Sportovní prostředí

O sportu se toho dá říct ještě mnoho i proto, že neexistuje bez organizovaného prostředí. V první řadě musíme o sportu uvažovat jako o určité formě společenské organizovanosti, která začíná u skupiny dětí, jimž jsme dali termín, kdy se odpoledne mají setkat na dvorku, aby si zahrály fotbal nebo basket. Už jen setkání v určitou hodinu na určitém daném místě je začátkem organizace. U rozvinutějších forem sportovní aktivity je to tak, že tréninky musí být připraveny, soutěže musí být naplánovány, je třeba vytyčit a udržovat sportoviště, musí se zajistit přesuny sportovců a jejich materiálu, je třeba povolát rozhodčí, výsledky soutěží musí být schváleny atd. Pro velkou sportovní událost je nutné zajistit dodržení sportovní spravedlivosti, antidopinkovou kontrolu, zajistit výbavu. To je úkolem sportovních organizací, jakými jsou sportovní kluby a národní i mezinárodní asociace. To všechno lze souhrnně nazvat *sportovním systémem*.

Rozumí se samo sebou, že sportovní systém není schopen vytvořit všechny vnitřní zdroje potřebné ke svému udržení. Pro umožnění výše uvedených aktivit potřebuje sportovní systém externí

dobrodince – například dobrovolníky, podporu veřejných institucí, soukromé financování (dary a sponzoring) – a zvláště uživatele, kteří si budou kupovat vstupenky, reklamu a předplatné na televizní sportovní přenosy. Jedině tímto způsobem je sportovní systém schopen zajistit si zdroje potřebné pro své udržení. Tato *strukturální závislost* sportovního systému vysvětluje, proč musí být schopen trvale vytvářet atraktivní obraz sportu pro vnější příspěvatele. Jinými slovy, sportovní systém musí pečovat o to, aby obraz sportu byl stále schopen přitahovat potenciální dobrodince tak, aby jejich příspěvky udržely nebo posílily samotný systém. To však způsobuje, že se sport „prodává“ jako nabídka schopná adaptovat se na různé zájmy potenciálních dobrodinců. Tím se sport proměňuje v produkt, který umožňuje uspokojovat zájmy různých subjektů, skupin nebo institucí. Z tohoto důvodu je sportovní systém připraven se tak snadno a pohotově ohýbat podle ideologických, politických a ekonomických cílů odcizených samotným hodnotám sportu, protože by jinak nebyl schopen obstarat si zdroje potřebné pro své přežití.

Právě proto, že sport je expresivním příběhem, jehož obsahu je možno připisovat mnoho významů, vyvinul sportovní systém velkou schopnost používat tento aspekt sportu k nalézání vnějších zdrojů a k tomu, aby oslovoval potenciální dobrodince, kteří používají sport ke sdělení svých zájmů. To je vidět například na partnerství s obchodními nebo reklamními firmami, z něhož těží jak sportovci, tak i sportovní organizace. V tomto případě se sport stává prostředkem předávajícím sdělení ekonomického charakteru.

Výše popsaná strukturální závislost sportovního systému není nutně negativní stránkou, protože sport může sledovat cíle, které jsou eticky přijatelné a také hluboce lidské. Například veřejné instituce mají zájem na financování sportovního systému, protože umožňuje zlepšení zdraví občanů anebo napomáhá integrální výchově mladých generací. Jistě nelze říct, že sportovní systém dělá chybu, když prezentuje sport jako aktivitu sledující tyto cíle. Na druhé straně je stejně tak zřejmé, že strukturální závislost sportovního systému zahrnuje značná rizika. Pokud se například velké množství zdrojů vytváří tak, že způsobuje závislost sportovního systému na systémech ekonomických nebo ideologických, pak taková inklinace bude silná, i když účely, jimž se slouží, se stanou eticky pochybnými nebo nelidskými. Tím se budeme hlouběji a detailněji zabývat ve čtvrté kapitole.

3. Sport pro lidskou bytost

3.1 Tělo, duše a duch

Obvykle se vyhledávají studie historického charakteru, které stigmatizují katolický postoj k tělesnosti jako hluboce negativní, avšak ve skutečnosti teologická a duchovní tradice katolictví si všímala toho, že materiální svět (vše, co existuje) je dobrý, neboť je stvořený Bohem, a že lidská osoba je jednotou těla, duše a ducha. Teologové v prvních staletích i ve středověku vynakládali velké úsilí na kritiku gnostiků a manichejců, zvláště proto, že tyto skupiny spojovaly materiální svět a lidské tělo s ďáblem. Jedna z kritik vedených křesťanskými autory mířila na to, že gnostici a manichejci nepřejali do křesťanského Písma židovské Písmo ve svém celku, a proto odmítali tu část Knihy Genesis, kde se říká, že Bůh po stvoření světa a lidské bytosti řekl, že všechno je „velmi dobré“. Tyto skupiny naopak vypracovaly komplexní mytologie o původu hmotného světa, které ho vykládaly jako „omyl“ nebo jako „princip zla“.

Z tohoto důvodu byly materiální svět a lidské tělo považovány za protiklad k tomu, co je plně duchovní. Právě o tomto rozporu hovořil v roce 1979 svatý Jan Pavel II. k italským a argentinským fotbalistům: „Je vhodné připomenout, že křesťanští myslitelé už v prvních staletích se s rozhodností stavěli proti určitým, tehdy moderním ideologiím, které byly charakteristické ostrým odmítáním všeho tělesného, jež ale bylo vedeno ve jménu špatně chápaného oslavování ducha; naproti tomu na základě biblických údajů tito myslitelé důrazně prosazují unitární vizi lidské bytosti.“²⁶

Unitární vizi lidské osoby vyjádřilo Písmo i teologové jako jednotu těla, duše i ducha i jako jednotu těla a duše. Pochopení jednoty člověka mělo za důsledek, že křesťanský postoj ke sportu získal svou podobu. V souladu s Janem Pavlem II. se církev dívá na sport s úctou, neboť oceňuje „vše, co konstruktivně přispívá k harmonickému a integrálnímu rozvoji osoby, duše i těla. Proto povzbuzuje všechno, co

26 Jan Pavel II., *Projev k fotbalovým reprezentantům Itálie a Argentiny*, 25. května 1979.

směřuje k výchově, rozvoji a posílení lidského těla, aby tělo mohlo poskytovat co nejlepší službu pro dosahování osobní zralosti“.²⁷

Pochopení jednoty člověka je rovněž základem církevní nauky, podle níž existuje duchovní rozměr sportu. Jan Pavel II. popisuje sport „jako určitou formu cvičení těla a ducha“.²⁸ Říká: „Sportovní činnost uvádí na světlo kromě bohatých fyzických možností lidské bytosti i její intelektuální a duchovní kapacity. Není pouhou fyzickou a muskulární potencí, ale má i svou duši a musí prokazovat svou integrální tvář.“²⁹

3.2 Svoboda, pravidla, kreativita a spolupráce

Svoboda je pro lidskou bytost Božím darem, jímž odhaluje velikost své přirozenosti. Muži a ženy byli stvořeni k Božímu obrazu a podobnosti a jsou povoláni k účasti na Božím stvoření. Svoboda je však spojena se zodpovědností, protože svobodná rozhodnutí každého dopadají na meziosobní vztahy, na společenství a v některých případech i na celé stvoření.

Dnes se mnozí domnívají, že svoboda znamená dělat vše, co se člověku zachce bez jakéhokoli omezení. Takový způsob myšlení odděluje svobodu od zodpovědnosti a může rovněž způsobit, že znemožní pochopení důsledků způsobovaných činnostmi lidských bytostí. Sport nám naopak připomíná, že pravá svoboda musí být i zodpovědností.

Dnešní technika dovoluje lidem v mnoha částech světa extrémně rychlý přístup k mnoha možnostem. Za této situace je snadné, aby lidé ztratili ze zřetele potřebu nasazovat se a obětovat se pro dosažení nějakého cíle. Pokud však ve sportu někdo nerozvíjí tyto ctnosti, nedokáže ani udržet kontinuitu ve sportování, natož pak dosáhnout stanovených cílů. Křesťanská úvaha o svobodě se aplikuje na sport díky tomu, že svoboda umožňuje lidem činit rozhodnutí za cenu obětí, i když to vyžaduje procházet „úzkou branou“.³⁰

27 Týž, *Projev k Národnímu italskému olympijskému výboru*, 20. prosince 1979.

28 Týž, *Projev k delegaci funkcionářů a hráčů italského fotbalového týmu A. C. Milán*, 12. května 1979.

29 Týž, *Projev k účastníkům mezinárodního setkání „Tvář a duše sportu v čase Jubilejního roku“*, 28. října 2000.

30 Srov. *Mt 7,13-14*.

Kromě toho ve „skartační kultuře“, kterou často připomíná papež František, nám dlouhodobé závazky nahánějí strach. V této souvislosti nás sport učí, že přijetí dlouhodobých výzev má cenu. Trénink a trvalý závazek zlepšovat se mají smysl pro dosažení něčeho lepšího, o což je možné usilovat pouze tehdy, pokud lidé neutíkají před nejistotami a před výzvami, které v sobě skrývá zodpovědnost. Navíc i jiné těžkosti, jako například zranění a snaha odolat pokušení k podvodům, napomáhají díky vytrvalosti a sebekontrolě k posilování charakteru.

Motto Mezinárodního olympijského výboru *citius, altius, fortius* (rychleji, výše, silněji)³¹ poukazuje na ideál vytrvalosti. Křesťanský život připomíná v určitém smyslu spíše maratón než soutěž v rychlosti. Je v něm mnoho etap a překonání některých z nich je velmi obtížné.

Proč tedy lidé běhají maratón? Zčásti proto, že milují výzvy. Zlepšovat se krok za krokem a kilometr za kilometrem poskytuje uspokojení, které je další radostí přidanou k soutěžení. Řehoř Naziánský a církevní Otcové chápali křesťanský život jako hru. Papež František se k tomuto tématu vyjádřil podobnými výrazy a kategorii hry spojil s křesťanskou radostí.³²

Každý člověk užívá v každodenním životě obdržené talenty a sport patří mezi ně. Každý sportovec přijímá soubor pravidel každého sportu a strategii a taktiku hry danou trenéry a rozvíjí svou vlastní svobodu a kreativitu, aby v rámci stanovených měřítek dosáhl cíle. Tímto způsobem vydávají sporty svědectví o ctnosti spravedlivosti ve smyslu poslušnosti pravidlům a jejich respektování. Pro zaručení a dodržení spravedlnosti jsou zde rozhodčí, posuzovatelé, inspektoři a v posledních letech i technické prostředky. Bez pravidel by smysl hry a soutěže přišel nazmar. Například ve fotbale, pokud celý míč nepřekročí brankovou čáru, nejde o gól. Nepatrný milimetr dělá obrovský rozdíl. V některých případech pomáhají pravidla pochopit, že spravedlnost není něco čistě subjektivního, ale že má svou objektivní dimenzi, i když se zakouší ve formě hry.

31 Šířené od konce 19. století Pierrem de Coubertinem, zakladatelem moderních olympijských her.

32 Papež František, *Pozdrav účastníkům 4. setkání organizovaného „Scholas Occurrentes“*, 5. února 2015.

V protikladu k tomu, co se můžeme domnívat, pravidla neomezují kreativitu ve sportu, ale stimulují ji. Aby sportovec dosáhl výsledku v rámci stanovených pravidel, musí být velmi kreativní. Musí se snažit překonat soupeře inovační technikou a strategií. Z tohoto důvodu jsou kreativní sportovci také více oceňováni.

K něčemu podobnému dochází i u svobody. Pravidla, která sama o sobě jsou plodem kreativity toho, kdo vynalezl nějaký sport, se stávají objektivními v okamžiku jejich přijetí. Tato objektivita neanuluje subjektivitu každého jednotlivého sportovce, ale pomáhá mu, aby se při provozování daného sportu zlepšoval ve svobodě. Pravidla jsou jasná a definovaná, ale jejich dodržování činí sportovce svobodnějším a kreativnějším.

Lidé vytvoří pravidla, která zakládají různé sporty, a shodnou se na nich. Tato pravidla způsobují, že sport se stává něčím samostatným vzhledem k ostatním aktivitám každodenního života. Odborníci zaznamenali, že jedním z aspektů pravidel utvářejících nějaký sport je logika neopodstatněnosti. Jak již bylo řečeno v předcházející kapitole, každý sport má určité cíle, kterých má dosáhnout. Například cílem golfu je dostat míček do jamky co nejmenším možným počtem úderů při osmnácti jamkách. Pravidla golfu však stanovují takové bodování, jímž zakazují ten nejúčinnější způsob, jak toho dosáhnout, to znamená přiblížit se chuži k jamce a zahrát do ní míček. Zavádějí neopodstatněné výzvy a obtížné situace, které činí dosažení cíle ještě komplikovanějším. Každý hráč musí užívat golfovou hůl, musí začít ve stanovené vzdálenosti od každé jamky a vyhýbat se vodním plochám a pískovištím. Účastníci hry přijímají pravidla vytvářející golf, protože se hrou baví a snaží se čelit výzvám, jež samotná hra přináší. Ústředním bodem této úvahy je, že sporty nejsou pro náš život potřebné; vynalézáme je a svobodně provozujeme, protože se nám to líbí. Sporty určitým způsobem patří do království nezištnosti.

Sport je tedy založen na počátečním předpokladu, jímž je spolupráce a souhlas se zakládajícími pravidly. Existují různé způsoby, jimiž účastníci spolupracují, aby se nějaká sportovní událost mohla uskutečnit. Spolupráce totiž předchází soutěži a je jejím základem. V tomto smyslu je sport protikladem války, která vypukne, když se lidé domnívají, že spolupráce již není možná, a když chybí souhlas se základními pravidly. Ve sportu je soupeř účastník soutěže

kodifikované pravidly, a nikoli nepřítel, jehož je třeba zničit. Přítomnost soupeře umožňuje, aby ze sportovce vycházelo navenek to nejlepší, a proto může získávat příjemnou a poutavou zkušenost. Navozuje to i samotný výraz „soutěž“ v jazycích odvozených z latiny: vychází ze dvou slov: „con“ („s“) a „petere“ („usilovat“). Účastníci soutěže „usilují společně“, aby vydali to nejlepší. V tomto smyslu se můžeme mnoho učit od sportovců, kteří si podávají ruce, objímají se, anebo po namáhavé soutěži prožívají společné chvíle nebo společně jedí.

Vidíme, jak sport napomáhá lidem v jejich růstu, protože umožňuje vytvářet prostředí, kde spolu žijí a vzájemně na sebe působí svoboda a zodpovědnost, kreativita a respekt k pravidlům, zábava a závažnost. Toto prostředí se nastoluje skrze ducha spolupráce a vzájemného doprovázení, rozvíjením talentu a charakteru lidí.

Fair play

V posledních desetiletích docházelo k vědomému nárůstu potřeby *fair play* ve sportu, například snahou, aby hra byla „čistá“. Sportovci uznávají *fair play* nejen tím, že formálně respektují pravidla, ale i tím, že zachovávají spravedlivost ve vztahu k soupeřům tak, aby se každý z protivníků mohl svobodně nasadit ve hře. Jedna věc je dodržovat pravidla hry, abychom se vyhnuli tomu, že nás rozhodčí potrestá nebo diskvalifikuje pro jejich porušení. Jiná věc je být pozorní a ohleduplní k soupeři a k jeho svobodě bez ohledu na jakýkoli dopad pravidel. To znamená nepoužívat žádné skrývané strategie, jako je doping, anebo získávání neoprávněných výhod nad soupeři. Sportovní činnost „nezbytně musí být příležitostí pro praktikování lidských a křesťanských ctností solidarity, věrnosti, správného chování a respektu ke druhým, které je třeba vidět jako soupeře, a ne jako soky a rivaly“.³³ V tomto smyslu může sport směřovat k vyšším cílům, než je vítězství, a snažit se o rozvoj člověka v rámci společenství tvořeného týmovými kolegy i soupeři.

Fair play umožňuje sportu, aby se stal příležitostí k výchově celé společnosti, počínaje hodnotami sportu vlastními, jakými jsou vytrvalost, spravedlnost a poctivost, abychom vyjmenovali aspoň některé,

33 Jan Pavel II., *Projev k národnímu fotbalovému mužstvu Mexika*, 3. února 1984.

na něž poukázal papež Benedikt XVI. „Vám, drazí sportovci, přísluší úkol ve společnosti neméně významný, abyste byli svědky těchto postojů a přesvědčení a vtělovali je nejen do sportovní činnosti, ale i do reálného rodinného, kulturního a náboženského života. To se ukazuje jako obrovská pomoc zejména pro mladé vzhledem ke společenským změnám, stále rozšířenější ztrátě hodnot a rostoucí dezorientaci.“³⁴ V tomto smyslu mají sportovci za úkol být „vychovateli, protože sport může účinněji vštěpovat mnoho vznešených hodnot, jako jsou věrnost, přátelství a týmový duch“.³⁵

3.3 Individualismus a tým

Velmi typické pro svět sportu jsou harmonické vztahy, které se vytvářejí mezi jednotlivým sportovcem a týmem. V týmových sportech, jako je například fotbal, ragby, volejbal nebo basketbal, je to zvláště zřejmé. Ale i v individuálních sportech, jako je tenis a plavání, vždy existují formy týmové práce.

Dnes je velmi rozšířená individualistická mentalita. Zdá se, že individualistické zájmy někdy převládají nad obecným dobrem. Sport je školou týmového ducha, který každému pomáhá překonávat egoismus. Individualita každého sportovce je zde spojena s týmem, jenž pracuje v jednotě pro dosažení společného cíle.

Když papež František hovořil k mladým u příležitosti sedmdesátého výročí založení *Italského sportovního centra*, řekl: „Přeji vám rovněž, abyste pocítili potěšení a krásu týmové hry, což je pro život velmi důležité. Žádný individualismus! Žádná hra pro sebe samotné! Když se nějaký hráč v mé zemi takto chová, říkáme: ‚Ten si chce balón sníst sám.‘ Ne, to je individualismus; ‚nejezte‘ balón, hrajte týmově. Patřit do sportovního klubu znamená potlačovat egoismus a izolaci všeho druhu, je to příležitost setkávat se, být s druhými, vzájemně si pomáhat v růstu obapolné úcty a v růstu bratrství.“³⁶

Každý člen týmu je jedinečný a přispívá skupině specifickým způsobem. Jednotlivci nejsou ztraceni mezi všemi, protože každý

34 Benedikt XVI., *Projev k italskému týmu alpského lyžování*, 6. října 2007.

35 Jan Pavel II., *Poselství pro členy FIFA*, 11. prosince 2000.

36 Papež František, *Projev k účastníkům setkání u příležitosti sedmdesátého výročí založení „Italského sportovního centra“*, 7. června 2014.

je oceňován pro svou jedinečnost. Každý získává na své jedinečné a specifické důležitosti, která posiluje celý tým. Velký tým je tvořen velkými osobnostmi, které nehrají samy, ale společně.

Například fotbalový tým může mít nejlepší středopolaře na světě, ale nebude velkým mužstvem, když nemá brankáře, obránce, útočníky a také trenéra, kondičního trenéra, fyzioterapeuta atd. Ve sportu se dary a talenty každého jednotlivce dávají k dispozici a do služby celého týmu.

3.4 Oběť

Lidem, kteří provozují sportovní aktivitu, je blízká myšlenka oběti. Chce-li se nějaký sportovec učit potřebným zručnostem a schopnostem a získávat je, musí se bez ohledu na úroveň výkonů a druh aktivity – týmové, nebo individuální – podrobovat disciplíně a zaměřit se na výkon, jež má dosáhnout. Dosažení takového výsledku často vyžaduje trvalý a strukturovaný tréninkový plán. K tomu se nejlépe dospěje, když sportovec akceptuje, že je součástí nějakého plánu, který zahrnuje určitý stupeň náročnosti, odříkání a pokory. To proto, že učit se sportovnímu růstu vždy obnáší setkání s porážkou, s frustrací a s různými výzvami. Profesionální sportovci často mají zkušenost s psychologickými, fyzickými a duchovními výzvami, jež jsou integrální součástí jejich sportovní kariéry. Ještě větším dojmem působí, když amatérští sportovci nižší úrovně jsou připraveni přijímat takové požadavky, byť ne tak intenzivní, s cílem, aby se zlepšovali v tom, co jim dělá radost.³⁷ Rekreační sportovci, kteří trénují na dobročinný půlmaratón, golfista s vysokým hendikepem, který se cvičí ve zlepšování svých úderů, hráč *walking fotbalu*, který se snaží pro svůj tým zaznamenat co nejvíce branek, ti všichni pochopí skrze své zkušenosti při tréninku, že tyto malé oběti mají smysl tehdy, pokud se podstupují z lásky ke sportu. Jan Pavel II. se sice obracel na olympioniky, ale hodnota oběti, kterou zdůraznil, platí pro všechny sportovce bez rozdílu výkonnosti: „Na nedávných olympijských hrách v Sydney jsme obdivovali závody velkých sportovců, kteří pro dosažení svých výsledků podstupovali po celá léta každodenní oběti. Taková je logika

37

Jim Parry, Simon Robinson, Nick Watson, Mark Nesti (eds.), *Sport and Spirituality: An introduction*, London 2007.

sportu, zvláště sportu olympijského; a je to také logika života – bez obětí nedosáhneme velkých výsledků a ani pravého uspokojení.“³⁸

Zkušenost oběti ve sportu může pomáhat sportovcům ve specifické formaci jejich charakteru. Mohou rozvíjet své ctnosti odvahy a pokory, vytrvalosti a síly. Komunitní zkušenost ve sportu také může pomoci věřícím, aby do větší hloubky pochopili své povolání Božích dětí. Vytrvat v životě modlitby, přistupovat pravidelně ke svátostem, pracovat pro obecné dobro – to vše jsou činnosti často poseté překážkami a těžkostmi. Tyto výzvy můžeme překonat vytrvalostí a sebekázní a díky milosti přicházející od Boha. „Přísná disciplína a sebeovládání, mírnost, duch oběti a oddanosti“³⁹ představují podle Jana Pavla II. duchovní, fyzické a psychické kvality, které se u mnohých utuží sportem. Duševní i fyzické námahy a výzvy vzbuzované sportem mohou pomáhat při posilování ducha a sebeúcty. Existuje katolické vysvětlení antropologické hodnoty sportu a oběti, která je zakořeněna v každodenním životě všech sportovců. Ti si uvědomují, že oběť a utrpení mají proměňující moc.

Oběť je slovo ve světě sportu velmi známé a často užívané. I církve užívá tohoto termínu způsobem velmi přímým a specifickým. Ví, že láska k Bohu a k bližnímu v našem životě něco stojí. Úkolem křesťana je přijímat a snášet oběti a utrpení, ať velké, či malé, a s pomocí Boží milosti bojovat za Království v pozemském životě i ve světě, který přijde. S takovým přesvědčením se snadněji pochopí, co měl na mysli svatý Pavel, když žádal „připravit se na dobrý boj“ (srov. *1 Tim 6,12*). Všechny vznešené oběti, které přinášíme, jsou v křesťanském životě důležité, i když se týkají zdánlivě nevýznamné oblasti lidských činností, jakou je sport.

3.5 Radost

Od vydání „Mezinárodní charty tělesné výchovy a sportu“ v roce 1978 se provozování sportu stalo právem pro všechny, nejen pro mladé, pro lidi zdravé či tělesně zdatné. Bez ohledu na to, zda ho pěstují děti, staří lidé nebo osoby s postižením, přináší sport radost všem, kdo se mu věnují svobodně na jakékoli herní úrovni.

38 Jan Pavel II., *Homilie u příležitosti Jubilea sportovců*, 29. října 2000.

39 Týž, *Poselství delegátům Italského alpinistického klubu*, 26. dubna 1986.

Jako začátečníci prožívají sportovci frustraci a nesnáze při opakovaných porážkách, jimž čelí ve fázi, kdy se snaží o tříbení a zlepšování výkonu ve své disciplíně. Když jsou pak na vysoké výkonnostní úrovni, musí procházet přísnými a striktními přípravnými programy. Radost zakoušená při provozování sportu často žije spolu s těžkostmi a pramení z těch nejtvrdsích výzev. Vidíme, že ve světě sportu je mnoho lidí, kteří ho provozují pouze pro potěšení z fyzického pohybu, pro příležitost sdružovat se, pro získání nových schopností a pro pocit sounáležitosti s nějakým společenstvím. V těchto případech je radost plodem konání něčeho, co se člověku líbí a uvádí ho v nadšení. V konečném důsledku je radost darem založeným na lásce, a to platí pro každý sport.⁴⁰ Pouto mezi radostí a láskou ke sportu nám umožňuje lépe pochopit vztah mezi Bohem, láskou a radostí v našem každodenním duchovním životě.

To, že většina lidí neprovozuje sport pro peníze nebo kvůli úspěchu, činí tento fenomén ještě zajímavějším. Avšak pro sportovce v době jejich kariéry jsou chvíle radosti ze sportu obvykle doprovázeny bolestmi a obětmi všeho druhu a jsou důsledkem velkého fyzického a duševního úsilí. To nás učí, že autentická, hluboká a trvalá radost často přichází, když se cele nasadíme pro něco, čím se nadchneme. Takovéto nadšení lze nasměrovat na samotný sportovní výkon nebo na týmové kolegy, s nimiž vstupujeme do pevných vztahů navazovaných ve snaze dosáhnout společného cíle. Pokud je podle psychologů radost spojená s nadšením a láskou ke sportu nebo k týmovým kolegům skutečností umožňující ty nejlepší výkony a pokud je hybnou silou neustále stimulující sportovce k vytrvalosti, pak to může být pro trenéry a sportovní funkcionáře dobrou příležitostí, aby ukázali paralelu mezi provozováním sportu a životem z víry.

S ohledem na to je pro vysvětlení Božího království důležité připomenout Ježíšovo podobenství o pokladu ukrytém v poli. Ježíš zdůrazňuje, že člověk, který našel poklad, pak „plný radosti“ prodá všechno, co má, aby to pole koupil (srov. *Mt* 13,44). Stejně tak je tomu i u nás: následovat Ježíše a hlásat, že Boží království je blízko, znamená konat vše s plnou radostí z toho, že jsme zakusili hojnost lásky a Boží milosti, jež toto království charakterizují. Když následujeme

Ježíše a pracujeme pro budování Božího království, setkáváme se s těžkostmi, nepříjemnostmi a výzvami, abychom brali na sebe svůj kříž. Avšak zkoušky a bolesti nemohou naši radost odstranit. To nedokáže ani smrt. Když Ježíš řekl svým učedníkům, že tak jako Otec miloval jeho, miluje i On je, a vyzval je, aby zůstali v jeho lásce, říká jim také: „To jsem k vám mluvil, aby (...) se vaše radost naplnila“ (Jan 15,11). Stejně tak, když se přiblížilo jeho utrpení, jim říká: „Tak i vy nyní máte zármutek. Ale zase vás uvidím a vaše srdce se bude radovat a vaši radost vám nikdo nevezme“ (Jan 16,22).

„Radost evangelia naplňuje srdce i celý život těch, kdo se setkávají s Ježíšem.“⁴¹ Papež František zdůrazňuje ústřední místo radosti v životě věřícího jako dar, který se má sdílet s ostatními. Stejně tak i sport dává smysl, jestliže napomáhá vytvářet prostor radosti určené ke sdílení se všemi ostatními. Nejde o to popírat oběti a utrpení, které obnáší trénink a provozování sportu, ale v konečném důsledku je sport povolán k tomu, aby byl nositelem radosti pro všechny, kdo se jím zabývají, i pro všechny nadšené diváky, kteří ho po celém světě sledují.

3.6 Harmonie

Harmonický rozvoj člověka musí vždycky být prioritou pro všechny, kdo mají ve světě sportu nějakou zodpovědnost buď jako trenéři a instruktoři, nebo jako řídicí osoby. Slovo harmonie se vztahuje k rovnováze a zdraví a je zásadní, aby se mohlo prožívat právě štěstí. V dnešním světě působí mnoho sil, které nás nutí zapomínat na důležitou ctnost harmonie a přijímat vzory orientované a vychýlené jen jedním směrem. Stačí si pomyslet na komercializaci některých sportů, na přehnanou závislost na vědeckých modelech, jež nedbají o etiku, abychom uvedli jen ty nejvíce znepokojivé příklady. Když se prosazuje takový sport, kde tělo je redukováno na předmět a člověk je považován za zboží, podstupuje se tím riziko velké škody způsobované lidem i celému společenství.

Na druhou stranu už delší dobu je harmonický rozvoj lidské osoby v její dimenzi fyzické, společenské i duchovní považován za příspěvek k psychickému zdraví a ke komfortu člověka. Pozitivně se to

41 Papež František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, č. 1: AAS 105 (2013).

potvrzuje tam, kde „mnoho lidí cítí potřebu nacházet vhodné formy fyzické aktivity, která by pomáhala ke znovunalezení blahodárné rovnováhy mezi myslí a tělem“.⁴² Ve vztahu k tomu v posledních letech vzniklo mnoho nových podob sportu a různých modelů soutěže jako odpověď na existenciální požadavek větší harmonie mezi duší a tělem. I Druhý vatikánský koncil zdůraznil, že pro vytváření harmonického společenství může sport poskytovat pomoc „k uskutečnění bratrských vztahů mezi lidmi každého postavení, národnosti nebo odlišné rasy“.⁴³

V prostředích, kde lidé už nejsou považováni za Bohem milované tvory, se často zanedbává důležitost duchovní formace. Harmonie zahrnuje rovnováhu a ta je zase spojena s celým životem člověka, se sférou morální, fyzickou, společenskou i psychologickou. Sport je jedním z konkrétních prostředí, kde může člověk usilovat o svůj integrální rozvoj.

Je paradoxní, že právě když se zabýváme něčím, co se zdánlivě týká pouze fyzické dimenze – jako je sport – může růst naše duchovní poznání a můžeme vidět, že potlačováním této dimenze svého bytí podkopáváme samotný svůj růst, své zdraví a pohodu. Tendence k ignorování duchovní složky nebo k jejímu redukování na pouhou oblast psychologie (což převažuje ve velké části dnešního světa) je dnes běžná a může ohrožovat zvláště mladé a ty, jimž chybí duchovní a náboženská formace. V tomto směru nám církev ve své moudrosti nabízí velmi potřebnou a přesvědčivou vizi. My jsme povoláni, abychom prožívali sport v Duchu a s Duchem, protože, řečeno s Janem Pavlem II., „jste skutečnými sportovci, pokud se připravujete tím, že do harmonického rozvoje všech lidských talentů trvale zahrnujete i duchovní dimenze své osoby“.⁴⁴

3.7 Odvaha

Církev spolu s Tomášem Akvinským učila, že odvaha je střední cestou mezi zbabělostí a nerozvážností. Církev také zdůrazňovala, že odvážný

42 Jan Pavel II., *Projev na mistrovství světa v atletice v Římě*, 2. září 1987.

43 Druhý vatikánský koncil, *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě, Gaudium et spes*, č. 61.

44 Jan Pavel II., *Projev na mistrovství světa v atletice v Římě*, 2. září 1987.

skutek je vždy spojen s morálkou. Je tomu tak, protože máme-li být odvážní, musíme udělat správnou věc, vykonat dobro, místo toho abychom se uchýlili k nějakému nouzovému východisku anebo ke snadnější cestě. Ve sportu to hluboce souvisí s *fair play* a s duchem hry. To posledně řečené znamená hrát tak, že respektujeme soupeře, sportovní zvyklosti, pravidla a ustanovení, i když nás nikdo nekontroluje nebo nevidí. Když hráči prokazují dobrého sportovního ducha, nejenže dodržují specifická pravidla hry, ale vždy a všude zaručují úctu k soupeři.

Pojem odvahy lze také interpretovat jako volbu naprosto osobní. Není možné někoho přimět, aby se stal odvážným, i když trenéři a vychovatelé svým konáním přispívají ke stimulaci této ctnosti. Lze totiž vysvětlit, že odvalu vidíme mnohem více ve spojení s porážkou a s prohrou: před ní, během ní a po ní. Pokračovat ve hře, i když už tým nemá naději na vítězství, snažit se konat eticky nebo fyzicky správně, když zápas vysoce prohráváme, držet tým pohromadě, i když cítíme, že ztrácíme – to všechno jsou příležitosti prokazující, nakolik je sport naplněn odvážnými způsoby chování.

3.8 Rovnost a úcta

Každý člověk byl stvořen k obrazu a podobnosti Boží a má právo na důstojné prožívání svého života a na to, aby se s ním zacházelo s úctou. Všichni mají stejné právo, aby zakoušeli početné rozměry kultury a sportu a těšili se z nich. Každý má právo povznášet své osobní schopnosti při respektu ke svým omezením.

Rovnost práv všech jednotlivců však neznamená stejnorodost a konformitu. Znamená naopak respekt k rozdílům a k různostem jednotlivých lidských situací s ohledem na pohlaví, věk, kulturní původ a tradice. To se analogicky aplikuje i na oblast sportu. Je pochopitelné, že existují specifické rozdíly ve sportovních výkonech, které jsou dány věkem anebo tím, že ve většině disciplín nesoutěží proti sobě muži a ženy. Lidi, jejichž základní fyzické schopnosti se jasně liší od průměru, například z důvodu specifických problémů, lze posuzovat a hodnotit rozdílným způsobem.

Při celkovém vnímání rozdílnosti podmínek, talentů a schopností nemohou různé výkonnostní kategorie vést ke skryté klasifikaci, k hierarchickému bodování nebo k uzavřenému stanovení účasti. To by

poškozovalo chápání lidské rodiny v její primární jednotě. To, co žádá apoštol Pavel od křesťanské komunity jako zrcadla Kristova těla, by se mělo zakoušet i ve sportu: „Okno nemůže říci ruce: ‚Nepotřebuji tě!‘ nebo zase hlava nohám: ‚Nepotřebuji vás!‘ Spíše naopak: tělesné údy zdánlivě nejslabší jsou nejpotřebnější. (...) Trpí-li jeden úd, trpí s ním všechny ostatní údy, je-li některý úd vyznamenán, všechny ostatní údy se s ním radují. Vy jste Kristovo tělo a každý z vás jeho úd.“⁴⁵

Sport je aktivita, která může a má prosazovat rovnost mezi lidskými bytostmi. „Církev (...) považuje sport za výchovný nástroj, který prosazuje vznešené lidské a duchovní ideály a který integrálním způsobem formuje mladé k takovým hodnotám, jako je oddanost, vytrvalost, přátelství, solidarita a mír.“⁴⁶ Sport je složkou naší společnosti, jež napomáhá setkání celého lidstva a kde lze překonávat sociálně-ekonomické, rasové, kulturní a náboženské diskriminace.

Všichni lidé jsou si rovni ve své důstojnosti, protože byli stvořeni k obrazu a podobnosti Boží. Jsme bratry a sestrami pocházejícími od téhož Stvořitele. Svět se však stále ještě potýká s hlubokými nerovnostmi a úkolem křesťanů je, aby tyto situace zviditelňovali. Sport může napomáhat rovnosti, protože „bez rovných příležitostí budou nacházet úrodnou půdu různé formy agrese a válek a dříve či později propuknou“.⁴⁷

Existuje mnoho příkladů, jak sport dokáže vytvářet podmínky společenské soudržnosti a rovnosti mezi lidmi. Mnohé populární sporty uspořádaly kampaně pro zvýšení citlivosti k otázkám rasismu a prosazovaly mír, solidaritu a inkluzi. „Sport může spojovat v jednom přátelském duchu národy a kultury. Sport je znamením toho, že mír je možný.“⁴⁸

3.9 Solidarita

Poselství církve nám ukazuje, že existuje pevné pouto mezi solidaritou a obecným dobrem, mezi solidaritou a všeobecným určením

45 *1 Kor 12,21-27.*

46 Jan Pavel II., *Poselství k delegaci fotbalového klubu Real Madrid*, 16. září 2002.

47 Papež František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, č. 59: AAS 105 (2013).

48 Benedikt XVI., *Angelus*, 8. července 2007.

hmotných statků, mezi solidaritou a rovností národů i mezi solidaritou a mírem ve světě.⁴⁹

Solidarita uvnitř sportovního týmu znamená jednotu, která se vytváří mezi spoluhráči usilujícími společně o dosažení stejného cíle. Taková zkušenost napomáhá tomu, aby všichni členové byli k sobě navzájem pozorní a vážili si jeden druhého. Solidarita v křesťanském slova smyslu se však netýká jen členů vlastního týmu. Může se také týkat soupeře na hřišti, který se nedokáže zvednout bez pomoci. Je potřebná taková podpora a solidarita, která se nepotřebuje ptát, zda porážka druhého je jeho vlastní vinou, nebo byla výsledkem nešťastné shody okolností.

Sportovci, zejména ti nejslavnější, nutně mají i společenskou zodpovědnost. Je důležité, aby si stále více uvědomovali svoji úlohu v oblasti solidarity a aby to bylo všeobecně známo. „Vy hráči jste reprezentanty sportovní činnosti, která každý víkend přivádí na stadiony mnoho lidí a jíž sdělovací prostředky věnují rozsáhlý prostor. Z tohoto důvodu máte zvláštní zodpovědnost.“⁵⁰

Papež František vyzval sportovce, aby vstupovali do hry „s ostatními a s Bohem tak, že budou vydávat ze sebe to nejlepší a budou nasazovat život za to, co má skutečnou cenu a co trvá stále. Dávejte své talenty do služby setkání mezi lidmi, do služby přátelství a začlenění“.⁵¹

Svatý Jan Pavel II. napomínal sportovce, aby „upřednostňovali vytváření světa více bratrského a solidárního a přispívali k překonávání situací vzájemného nepochopení mezi jednotlivci i mezi národy“.⁵²

Sport musí jít ruku v ruce se solidaritou, protože je povolán k tomu, aby vyzářoval do společnosti své hodnoty, především prosazování jednoty mezi národy, rasami, náboženstvími a kulturami, a tak napomáhal k překonávání mnoha rozdělení, kterými ještě dnes náš svět trpí.⁵³

49 Srov. *Kompendium sociální nauky církve*, 194.

50 Jan Pavel II., *Projev k delegaci FC Barcelona*, 14. května 1999.

51 Papež František, *Projev k Italské tenisové federaci*, 8. května 2015.

52 Jan Pavel II., *Projev k delegaci A. S. Roma*, 30. listopadu 2000.

53 Srov. papež František, *Projev ke členům Evropského olympijského výboru*, 23. listopadu 2013.

3.10 Sport umožňuje hledání konečného smyslu života

Sport ozřejmuje napětí mezi silou a slabostí, což jsou obě zkušenosti nutně patřící k lidskému životu. Sport je doménou, kde lidská bytost může autenticky projevit své talenty a svou kreativitu, ale zároveň prožívat zkušenost svého omezení a své pomíjivosti, a také zakoušet, že úspěch není zaručen.

Jak bylo vysvětleno na začátku kapitoly, sport je prostředím, jež může odhalovat pravdu a smysl lidské svobody. „Svoboda“, říká papež František, „je něco velkolepého, ale můžeme ji ztratit.“⁵⁴ Sport respektuje osobní svobodu, poněvadž v rámci hranic stanovených pravidly nebrání kreativitě, ale naopak ji stimuluje. Tak se neztrácí zkušenost, že jsme svobodně sami sebou.

Niterný vztah mezi individuální svobodou a přijetím pravidel rovněž ukazuje, že člověk je zaměřen na život ve společenství s druhými. Člověk nikdy není izolovanou bytostí, ale „člověk je v jádru své přirozenosti bytost společenská a své vlohy nemůže žít ani rozvíjet bez vztahu k ostatním“.⁵⁵ Sportovní tým a přítomnost diváků jasně ukazuje vztah mezi jednotlivci a společenstvím. Bez přispění jiných lidí nelze provozovat ani individuální sport. Proto může sport sloužit jako příklad, aby se na něm ukázalo, že lidská osoba může realizovat sama sebe prostřednictvím zkušenosti společenství.

A konečně, v naší době je sport příkladem snad nejvíce připomínajícím jednotu mezi tělem a duší. Je třeba připomenout, že jednostranná interpretace zmíněných zkušeností vede k nesprávnému pojetí lidské bytosti. Například zdůrazňováním pouhé síly by se mohlo zdát, že lidé jsou soběstační. Jednostranné chápání svobody vede k představě nezodpovědného individua, které se řídí pouze svými vlastními pravidly. Zároveň pak přehnané vyzdvihování komunitní dimenze by mohlo vést k podceňování důstojnosti člověka. Odmítáním jednoty těla a duše by se nakonec dospělo k naprostému podceňování těla, anebo k upadnutí do světského materialismu. Pro plné pochopení lidské přirozenosti je tedy třeba brát v úvahu všechny dimenze.

54 Papež František, apoštolská exhortace *Amoris laetitia*, č. 267: AAS 108 (2016).

55 Druhý vatikánský koncil, Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě, *Gaudium et spes*, č. 12.

Závěrem můžeme říct, že při sportovní zkušenosti člověk zvláště zakouší napětí mezi silou a slabostí; svobodné přijetí všeobecných pravidel, která umožňují společné provozování; a individualitu zaměřenou na spojení mezi tělem a duší. Díky sportu lze rovněž získat zkušenost s krásou. Jak zdůrazňoval Hans Urs von Balthasar, estetická schopnost lidské bytosti je také rozhodující charakteristikou, jež stimuluje hledání konečného smyslu života.⁵⁶ Pokud přijímáme integrální antropologickou vizi, může se sport stát mimořádnou oblastí, kde člověk získá zkušenost s poznáním základních pravd o sobě a o konečném smyslu svého vlastního života.

Konečný smysl z křesťanského hlediska

Nejhlubší pravdu o svém bytí nachází člověk ve své podobnosti s obrazem Božím, tak jak ho on stvořil (srov. *Gen* 1,27). I když platí, že sport v sobě nese hledání určitého druhu štěstí, které Druhý vatikánský koncil popsal jako „plný a svobodný život, důstojný člověka, aby lidem sloužilo všechno, co jim dnešní svět může tak bohatě poskytnout“;⁵⁷ pravdou je i to, že lidská bytost byla stvořena ke štěstí ještě většímu. Získání takového štěstí umožňuje nezištný dar Boží milosti. Je důležité upřesnit, že Boží milost neníčí to, co je lidské, ale spíše „zdokonaluje jeho přirozenost“⁵⁸ a pozvedá nás ke společenství s Bohem, jenž je Otec, Syn a Duch Svatý, a ke společenství s ostatními.

Jedním z hlavních způsobů, jimiž zakoušíme Boží milost, je jeho milosrdenství. Jak papež František vytrvale připomíná během svého pontifikátu, a zvláště během Svatého roku milosrdenství, Bůh se nikdy neunaví tím, že nám odpouští. Bůh nás bezpodmínečně miluje. I když se mýlíme nebo hřešíme, Bůh nám stále nabízí své odpuštění a dává druhou možnost. Boží odpuštění – stejně tak i naše vzájemné odpuštění – nás uzdravuje a obnovuje v nás Boží obraz a podobnost s ním. Jak píše sv. Pavel v Listu ke Kolosanům: „Neobelhávejte jeden druhého. Svlečte ze sebe člověka starého s jeho počínáním, a oblečte

56 Srov. Hans Ulrich Gumbrecht, *In Praise of Athletic Beauty*, Cambridge 2006.

57 Druhý vatikánský koncil, Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě, *Gaudium et spes*, č. 9.

58 Tomáš Akvinský, *Summa Theologica*, I, q. 1, a. 8, ad 2.

člověka nového, který se obnovuje k správnému poznání, aby se podobal svému Stvořiteli“ (Kol 3,9-10). A ještě ke Korintňanům: „My všichni s nezakrytou tváří odrážíme jako v zrcadle velebnost Páně, a tak se přetvořujeme stále víc a víc k zářivé podobě, jakou má on. Působí to duch Páně“ (2 Kor 3,18). Jestliže cesta spásy znamená, že budeme obnovováni a proměňováni k Božimu obrazu a k podobnosti s ním, který je Otec, Syn a Duch Svátý, pak to znamená pochopit, že jsme bytostmi v zásadě vztahovými a že jsme stvořeni pro společenství s Bohem a s druhým člověkem.

4. Výzvy ve světle evangelia

4.1 Sport lidský a spravedlivý

Už jsme hovořili o významných aspektech sportu, jakož i o jeho úloze při hledání dobra a pravdy. Avšak stejně jako je tomu u všech lidských skutečností, i sportu lze využít proti důstojnosti lidské bytosti. Proto si církev přeje, aby byl slyšen její hlas tehdy, když vidí pošlapávání lidské důstojnosti a štěstí.

Podpora lidských hodnot ve sportu

Současný stupeň rozvoje sportu má být hodnocen na základě míry, v níž uznává lidskou důstojnost, a podle respektu, který prokazuje ostatním lidem, všem tvorům a životnímu prostředí. Církev taktéž uznává důležitost radosti při účasti na sportovních činnostech i důležitost řádného soužití lidských bytostí. Když jsou sportovní pravidla dohodnuta na mezinárodní úrovni, sportovci různých kultur, národů a náboženství mají mít možnost, aby se radovali ze sdíleného prožitku poctivého a radostného soutěžení, jež může napomáhat k jednotě lidské rodiny a podporovat ji.

Provozováním sportu mohou lidé prostým a pozitivním způsobem zakoušet svou tělesnost. Při týmové hře mohou sportovci pochopit, že nejkrásnější zážitky vznikají vytvářením silného spojení mezi hráči a dobrou souhrou.

Kritika úchylek

Když používáme toto hledisko, musíme řadu jevů a vývojových trendů posuzovat kriticky. Pro sport to platí neméně než pro jiné oblasti života ve společnosti. Sociální nauka církve připomíná osobám angažovaným v politice, v ekonomice a ve vědě, aby si kladly otázku, zda jejich činnost je ve službě lidské bytosti a spravedlivého společenského řádu. Stejnou otázku by si měly klást i osoby angažované ve sportu.

Základním kouzlem sportu je vysoká kvalita poskytovaných zážitků. Právě pro tuto svou sílu je sport také vystaven tomu, aby se uchyloval k politikám a postupům, jež člověku neslouží. To se týká aktivních sportovců i diváků a fanoušků. Důležitost, které sport nabývá pro mnoho lidí, ho může redukovat na nástroj k prosazování určitých zájmů, politických linií a k demonstraci síly nebo na prostředek slepého úsilí o finanční zisk či o podporu nacionalistických tendencí. Autonomie sportu a jeho vnitřní hodnoty jsou tím ohrožovány. Zájmy charakteru nikoli sportovního, ale spíše politického, ekonomického a mediálního nakonec usměřňují dynamiku sportu i zkušenosti samotných sportovců. Sport je součástí komplexní a mnohotvárné společnosti a spoluvytváří její dynamiku; z toho důvodu by měl klást ještě větší důraz na to, aby nepřicházel o svou autonomii. Když papež František hovořil k delegaci italských profesionálních fotbalových týmů, s radostí vzpomínal na cesty podnikané během svého mládí spolu s rodinou na fotbalové stadiony a na slavnostní atmosféru těchto dní; hráčům a funkcionářům řekl: „Přál bych si, aby fotbal i každý velmi populární sport znovu získal rozměr radosti. I fotbal se dnes stal záležitostí obchodu kvůli reklamě, televizi atd. Ale ekonomický prvek nesmí převážit nad sportovním, protože je zde riziko, že se pošpiní všechno jak na mezinárodní úrovni, tak i na úrovni národní a lokální.“⁵⁹

Když se sport provozuje „pro výhru za každou cenu“, je tím on sám vážně ohrožen. Výlučná koncentrace na sportovní úspěch, ať už z důvodů osobních, politických nebo ekonomických, odsuzuje požadavky a dobrý pocit aktérů do okrajové role. Pokud jde o tělesnou

stránku, touha po stálém zlepšování výkonů za jakoukoli cenu ovlivňuje chování a nese s sebou vážné důsledky. Jakákoli volba, při níž kritériem přestává být důstojnost lidské osoby, ale je jím spíše měřítko výkonnosti, může přinášet vážná rizika pro zdraví jednotlivce i spoluhráčů. Důstojnost a práva člověka nemohou být nikdy svévolně podřizovány jiným zájmům. Není přípustné, aby sportovci byli považováni za zboží. Jak řekl papež František členům Evropského olympijského výboru, „když se sport posuzuje pouze ekonomickými parametry nebo touhou po vítězství za každou cenu, podstupuje se riziko, že jsou sportovci redukováni na pouhou komoditu, z níž je třeba mít zisk. Samotní sportovci vstupují do mechanismu, který je přemůže, ztrácejí pravý smysl své činnosti a radost ze hry, jíž byli získáni jako mladí a jež je vedle k mnoha skutečným obětem a k tomu, aby se z nich stali šampioni“.⁶⁰

Základní práva na život v důstojnosti a ve svobodě by se měla ve sportu ochraňovat. Měla by být zaručena zvláště chudým a slabým a především dětem, jež mají právo na ochranu své fyzické integrity. Zneužívání dětí ze strany trenérů, cvičitelů nebo jiných dospělých, ať už fyzické, sexuální nebo citové, je urážkou mladých bytostí stvořených k obrazu a podobnosti Boží, a tedy je přímou urážkou Boha. Instituce financující sportovní programy pro mladé, včetně vrcholových sportovců, by měly vytvářet programové linie za pomoci expertů, kteří by zaručovali bezpečnost dětí.

I sportovci mají právo sdružovat se a zastupovat vlastní zájmy. Nesmí se jim bránit, aby se jako občané vyjadřovali svobodně a podle svého svědomí. Má se s nimi zacházet jako s lidmi, kteří mají veškerá práva. Jakákoli diskriminace na základě sociálního nebo národnostního původu, na základě pohlaví, etnické příslušnosti, rasy, fyzické konstituce nebo náboženství je ve sportu nepřijatelná. Avšak i mimo rámec bezprostřední sportovní události musí sport pocítovat svou zodpovědnost za to, co se děje v jeho prostředí. V přípravě a řízení velkých sportovních událostí se angažuje mnoho lidí, jejichž legitimní zájmy a životní podmínky je třeba také respektovat.

60 Papež František, *Projev ke členům Evropského olympijského výboru*, 23. listopadu 2013.

4.2 Sdílená zodpovědnost za dobro ve sportu

Sport je mnohotvárnou skutečností. Jeho kritici by neměli být k tomuto fenoménu absolutně podezřívaví, ale ani by se neměly naivně velebit jeho pozitivní aspekty. Kromě toho je třeba umět rozlišovat, jaká je v jednotlivých situacích skutečná zodpovědnost každé sportovní organizace a agentury. Zodpovědnost za to, co se děje, nemají totiž jen aktéři a sportovci, ale i mnohé ostatní osoby, jako jsou rodiny, trenéři, asistenti, lékaři, činovníci, diváci i osoby zahrnuté do sportovního dění, včetně vědců, politických a ekonomických lídrů a zástupců médií.

Diváci a fanoušci, kteří se zúčastňují sportovních událostí přímo nebo prostřednictvím sdělovacích prostředků, rovněž mají při těchto akcích svůj díl zodpovědnosti. Mohou projevovat respekt k hráčům obou týmů a vyjadřovat svůj nesouhlas s nespportovním chováním. Je třeba se zachovat v duchu *fair play* i vůči divákům, kteří podporují tým soupeře. Jakékoli hanobení nebo násilí ve sportovním prostředí je třeba odsuzovat a zodpovědní činovníci musí udělat vše pro odhalení viníků. Existují například dobré praktiky, jak se stavět k násilí ve sportovním prostředí. Některé profesionální kluby v Evropě i jinde například připravují dobrovolníky, kteří spolupracují s fanoušky při odhalování nespportovního chování a násilnických postojů příznivců, jež jsou v posledních letech při fotbalových zápasech stále častější. Takovou zodpovědnost nelze přesunout ze sportovního světa na jiné instituce.

Mnoho lidí provozuje sport v přírodním prostředí. Sportovní činnost bohužel nezanechává prostředí netknuté. Má na něj dopad, který je často dlouhodobý. Proto je další zodpovědností sportovců a sponzorů sportovních událostí maximální respekt ke stvoření. Tato zodpovědnost dopadá na mnohá bedra; nejen na každého provozovatele sportu, který musí brát v úvahu zátěž na přírodní prostředí spojenou s jeho činností, ale i na toho, kdo hlavní sportovní události financuje, neboť musí zvažovat udržitelnost dané akce z environmentálního hlediska.

Kromě toho při sportech, do nichž se zapojují zvířata, je třeba věnovat pozornost tomu, aby se s nimi zacházelo morálně přípustným způsobem a aby nebyla považována za pouhé předměty.

Církev zdůrazňuje zodpovědnost každého člověka ve světě sportu a apeluje na svědomí každého, aby podporoval sport co nejlidštější

a co nejspravedlivější. Avšak nebylo by správné klást tíhu zodpovědnosti za dobrý a spravedlivý sport jen na bedra jednotlivých sportovců. Je třeba být pozorní i vůči společenským organizacím, které ovlivňují náš způsob myšlení a konání. „Ty tvoří soubor institucí a praktik, jež lidé nacházejí už hotové nebo je vytvářejí na národní a mezinárodní úrovni a které usměrňují a organizují ekonomický, společenský a politický život.“⁶¹ Takové struktury mají tak silnou přesvědčovací schopnost, že je těžké zůstat věrní vnitřním hodnotám sportu. Tyto struktury ostatně nejsou nezbytným údělem. „Vždycky závisí na zodpovědnosti člověka, který je může modifikovat, a nikoli na domnělém historickém determinismu.“⁶² Existují tedy v rámci cílů daných naší zodpovědností. Společenská důležitost různých sportovních organizací na regionální, národní a mezinárodní úrovni je obrovská a stejně taková musí být i jejich morální zodpovědnost. Musí být ve službě vnitřním hodnotám obsaženým ve sportu a sloužit dobru člověka.

4.3 Čtyři specifické výzvy pro rozvoj

V naší době existují čtyři výzvy pro sport, jež církev považuje za zvláště závažné a v nichž se tento dokument snaží zorientovat. Lze je chápat jako důsledek neřízené orientace na úspěch a nesmírných ekonomických a politických zájmů, které se rozvinuly okolo sportovních soutěží. Mnoho subjektů zaangażovaných ve sportovních událostech – sportovci, diváci, média, obchodní manažeři a politici – tlačí na stále lepší sportovní výkony a na vítězství za každou cenu. Tlak na sportovce, který je již přehnaný, je ještě větší a výsledkem je, že oni hledají všechny možné cesty vedoucí ke zlepšení výkonnosti, včetně způsobů morálně pochybných.

Ničení těla

Jestliže na jedné straně může být sport pozitivní zkušeností pro prožívání vlastní tělesnosti, může rovněž být prostředím, kde se lidské tělo redukuje na objekt anebo se vnímá pouze materiálně. Jak poznamenal

61 Kongregace pro nauku víry, *Instrukce o křesťanské svobodě a o osvobození* „Pravda vás osvobodí“, 22. března 1986.

62 Tamtéž.

hráč amerického fotbalu po skončení své kariéry, „paradoxně jsem si uvědomil, jak jsem byl odloučen a vzdálen od svého těla. Znal jsem své tělo do největší hloubky, ale používal jsem ho jako stroj a stejně tak jsem o něm i smýšlel – jako něco, co je třeba dobře naolejovat, dobře živit, dobře udržovat, aby mohlo vykonávat specifickou práci“.⁶³ Když jsou mladí vedeni k tomu, aby chápali své tělo tímto způsobem, podstupují riziko odcizení od svých citů, ohrožuje se jejich schopnost intimního prožívání, což je důležitý prvek pro rozvoj a růst mladého dospělého.⁶⁴ To všechno má negativní dopad na jejich schopnost fyzického a emotivního ovládnutí vlastního citového vztahu jako daru a milosti pro manželský život.

Rodiče, trenéři a sportovní společnosti jsou často zapojeni do procesu jakéhosi „zautomatizování“ sportovců, protože mají zájem na úspěchu a na splnění nadějí vkládaných do medailí, rekordů, získání studijních stipendií, sponzorských kontraktů a bohatství. Úchylinky tohoto druhu můžeme nacházet na mládežnických soutěžích sportovců vysoké úrovně. Je stále obvyklejší, že mladý člověk je ponechán v rukou rodičů, trenérů a řídicích funkcionářů zainteresovaných výhradně na jednostranné specializaci v jediném talentu. Protože však fyzická stránka mladého člověka není schopna snášet po celý rok trénink v jednom sportu, vede předčasná specializace často ke zraněním a k přetížení z práce. V případě elitních gymnastek se ideální tělesný prototyp během let změnil tak, že jako vzor se předkládá vyzábělé předpubertální tělo. V některých prostředích to vedlo k tomu, že velmi mladá děvčata trénovala každý den v týdnu nadměrný počet hodin. Za této situace se u děvčat rozvinula úzkostlivost, aby zůstala štíhlá, až u nich vznikly poruchy výživy, jejichž procento je mnohem vyšší oproti všeobecnému průměru ženské populace. Tento příklad poukazuje na důležitou úlohu rodičů mladých sportovců u všech druhů sportu. Rodiče mají zodpovědnost za to, aby svým dětem ukázali, že jsou milované pro to, čím jsou, a nikoli pro jejich úspěchy, pro vzhled nebo pro tělesné schopnosti.

Eticky nelze schvalovat ty sporty, které způsobují lidskému tělu nevyhnutelné škody. Teprve nedávno jsme se dověděli o některých

63 Srov. Dave Meggyesy, *Out of Their League*, Berkeley, CA 1970, 231.

64 Srov. Erik H. Erikson, *Identity and the Life Cycle*, New York 1980.

sportech, jejichž provozování má škodlivé účinky na tělo včetně mozku. Je zásadně důležité, aby v těchto případech všechny subjekty ve společnosti k tomu zaujaly stanovisko a vrátily na první místo důstojnost člověka a jeho zdraví.

Doping

Problém dopingu škodí základnímu chápání sportu. Naneštěstí ho dnes používají nejen jednotliví sportovci, ale i celé týmy, a dokonce i státy. Doping rozšiřuje řadu komplikovaných morálních problematik, protože není v souladu s hodnotami zdraví ani s pravidly poctivé hry. Ukazuje jasný příklad toho, jak mentalita „vítězství za každou cenu“ poškodila sport a přivedla ho k porušování jeho základních pravidel. V tomto procesu se „struktura hry“ rozbila a vnitřní hodnoty sportu, které jsou závislé na přijetí pravidel, se vytratily. V takovýchto případech platí pro sportovce více než jeho schopnosti a trénink snaha mermomocí zlepšit výkon všemi možnými a představitelnými prostředky. Tělo sportovce je degradováno na předmět podrobený účinnosti medicíny. Ve sportech, které používají technické prostředky (cyklistika, motocyklový sport, formule jedna) se *fair play* dostává do krize kvůli mechanickým podvodům nebo dopingu. Takovýchto podvodů se může dopouštět buď jednotlivý sportovec, nebo větší skupina za pomoci mechaniků a mohou být podněcovány sponzory nebo manipulováni v širokém měřítku.

Při boji proti fyzickému nebo mechanickému dopingu a při podpoře *fair play* nestačí apelovat na morálku jednotlivých sportovců. Z problému dopingu, jakkoli je odsouzeníhodný, nelze obviňovat jen jednotlivého sportovce. Je to komplexnější problém. Patří ke zodpovědnosti sportovních organizací, aby vytvářely bezpečná pravidla a základní organizační podmínky podporující a motivující zodpovědnost sportovců a zamezující u nich jakémukoli pokušení uchýlit se k dopingu. V globalizovaném světě jakým je sport k tomu slouží konkrétní a koordinované mezinárodní úsilí. Měly by do něj být zahrnuty i subjekty z jiných oblastí, jako jsou média, finance nebo politika, které uplatňují svůj významný vliv na sport.

Také diváci si musí uvědomovat, nakolik jejich trvalá očekávání zlepšených výkonů a touha po vysoce spektakulárních sportovních

událostech nutí aktéry sportu, aby dopovali fyzicky nebo používali mechanický doping.

Korupce

Korupce může ničit sport neméně než doping. Využívá soutěživého ducha hráčů i diváků, kteří jsou záměrně podváděni a klamáni. Korupce se netýká jen jediné sportovní události, ale je to rána, která se může rozšířit i do sportovních politik. Rozhodnutí týkající se světa sportu pak provádějí vnější aktéři na základě finančních a politických zájmů. Stejně odsouzeníhodná je i každá korupce týkající se sportovního sázení. Integrita sportu je narušena také tím, jestliže nesmírně mnoho sportovců a milovníků sportu je klamáno jen proto, aby se několik dalších mohlo neúměrně obohacovat. Stejně jako u dopingu i zde musí mít toto povědomí všechny subjekty zainteresované ve sportu i všechny sportovní organizace a musí stanovit konkrétní a transparentní pravidla, aby se předešlo tomu, že hodnoty sportu se budou pošlapávat.

Fanoušci a diváci

Publikum se při sportovních událostech a soutěžích dívá a fandí společně jako jedno jediné těleso. Takovéto cítění sdílené napříč generacemi, přes rozdílnost pohlaví, rasy i náboženské víry, je fantastickým zdrojem radosti a krásy. Fanoušci jsou jednotným společenstvím, když jejich tým vyhrává i když prohrává. Podporují svoje hráče a v duchu *fair play* respektují také hráče i fanoušky soupeře, stejně jako rozhodčí. Existují momenty, projevy a postoje, díky nimž si uvědomujeme radost, sílu a smysl harmonického a vyrovnaného sportu. Avšak úloha sportovního publika může být dvojznačná. Diváci v některých případech uráží hráče i fanoušky soupeře a rozhodčí. Takové chování může přerůst v násilí, jak slovní (šborové volání plné nenávisti), tak i fyzické. Srážky mezi skupinami fanoušků narušují *fair play*, která by měla panovat během všech sportovních událostí. Přehnané ztotožnění se s nějakým sportovcem nebo týmem může dále zvyšovat napětí mezi skupinami z různých kultur, národností a náboženství. Někdy může fanoušek využívat sport k tomu, aby provokoval k rasismu nebo k extrémistickému štvání. Diváci, kteří nemají ke sportovcům respekt, na ně někdy útočí i fyzicky a trvale je urážejí a očerňují. Nedostatek

respektu ke sportovcům se v případě špatného výkonu někdy projevuje i ze strany vlastních fanoušků. Týmy, sportovní sdružení a federace ve školách i v profesionálním a vrcholovém sportu jsou zodpovědné za to, aby zajišťovaly, že chování diváků bude respektovat důstojnost všech osob zúčastněných nebo asistujících při sportovní události.

5. Klíčová úloha církve

Dokument se dosud snažil analyzovat a hodnotit sport, jeho význam a jeho různé dimenze v rámci křesťanského vidění člověka a společnosti. Byly probírány významné příležitosti a možnosti, které sport nabízí, ale také rizika, hrozby a problémy, před něž nás staví.

Církev jako Boží lid je se sportem spojena a upřímně se o něj zajímá jako o jednu ze záležitostí člověka dnešní doby. Církev samozřejmě cítí zodpovědnost za to, aby udělala vše, co je v její moci, pro zaručení lidského a rozumného rozvoje sportu.

„Pastorace sportu poskytuje vhodnou příležitost pro řádnou pastorační ve společenství a je nutně její integrální součástí. Bezprostředně se ukazuje, že prvotním a specifickým cílem církve není vytvářet a dávat k dispozici struktury pro sportovní činnosti, ale spíše snaha dávat smysl, hodnotu a perspektivu provozování sportu jakožto lidské, osobní a společenské aktivitě.“⁶⁵

5.1 Církev je ve sportu doma

Jak již bylo zdůrazněno v první kapitole, církev vstoupila empaticky do moderního sportu; už od začátku dvacátého století se v jeho prostředí usídlila a snaží se být jeho aktivním protagonistou.

Zodpovědná přítomnost

Církev neuniká před svou spoluzodpovědností napomáhat sportu a pečovat o jeho osud. Právě proto si církev přeje vést dialog s různými sportovními organizacemi a institucemi, aby podporovala proces zlidšťování současného sportu. Prostřednictvím partnerské spolupráce se sportovními organizacemi se aktivně snaží o zlepšování praktik ve

65

Italská biskupská konference, *Sport a křesťanský život*, č. 43.

sportu, jeho systému a jeho procesů. Církev rovněž chce dávat k dispozici hodnotovou a morální vizi, která by mohla napomáhat řešení problémů, jež trápí sportovní svět, jako je doping, korupce, násilí fanoušků a nezřízená komercializace znehodnocující sportovního ducha.

Církev je ve sportovním systému organizačně a institučně zastoupena, což jí umožňuje různým způsobem a na různých úrovních prosazovat křesťanskou vizi sportu. V rámci svých vlastních organizačních struktur má Svatý stolec různé sektory zajímající se o fenomén sportu, jejichž úkolem je sledovat ho a napomáhat mu z hlediska institučního, pastoračního a kulturního.

V různých zemích národní biskupské konference úzce spolupracují s národními a mezinárodními sportovními asociacemi pro podporu jejich aktivit. V některých zemích už více než sto let existují církevní sportovní sdružení a uskupení, která jsou plně začleněna do sportovních událostí místního a národního charakteru. Tyto organizace dokážou sdružovat, propojovat a koordinovat sportovní skupiny na národní i mezinárodní úrovni. Vedle apoštolátu mnoha laiků existuje i mnoho kněží, kteří se angažují ve farních sportovních skupinách, amatérských sportovních sdruženích, anebo poskytují službu duchovních profesionálním sportovním klubům nebo při olympijských hrách.

Církev, která vychází ven

Sport je prostředím, kde církev může konkrétně uskutečňovat svou výzvu vycházet ven, nestavět zdi a hranice, ale vytvářet prostranství a budovat „polní nemocnice“.

Sport může více než jiná prostředí zahrnovat lidi utlačované a postavené na okraj, imigranty i domorodce, bohaté, mocné i chudé – všechny, kdo sdílejí stejný zájem a někdy dokonce i stejné hřiště. Něco takového se církvi nabízí jako příležitost, aby se mohli setkávat lidé pocházející z různých prostředí a žijící ve velmi odlišných životních situacích. Jestliže církev na jedné straně chce přijímat každého osobně, na druhé straně se také otevírá světu. Jak řekl papež František, „cesta církve znamená právě vycházet z vlastní ohrady a jít hledat vzdálené na ‚perifériích‘ života. (...) Nejen přijímat a s evangelní odvahou integrovat ty, kdo bouchají na naše dveře, ale vycházet ven

a bez obav a bez předsudků hledat vzdálené a zadarmo jim nabízet to, co jsme zadarmo dostali“.⁶⁶

Moderní nádvoří pohanů

V mnoha částech světa je už tradicí, že se prostory církve otevírají mladým, kteří se často sdružují právě pro herní a sportovní aktivity. V dnešním mnohokulturním prostředí se prostory tohoto druhu stávají místy, jež usnadňují vytváření pokojného sdílení mezi společnostmi, kulturami a náboženstvími. Jak již bylo uvedeno, církev přikládá velkou hodnotu dynamice, která dokáže prosazovat smysl pro jednotu lidské rodiny. Použijeme-li slov Benedikta XVI., tyto prostory umožňují dialog s těmi, „pro něž je náboženství něčím cizorodým, pro něž je Bůh neznámý, ale kteří však nechtějí zůstat prostě bez Boha a chtějí se k němu přibližovat aspoň jako k Neznámemu“.⁶⁷ Hovoří o poslání církve k těmto lidem: „Já myslím, že církev by dnes měla otevírat jakési ‚nádvoří pohanů‘, kde by se lidé mohli určitým způsobem napojit na Boha, aniž by ho znali a ještě dříve, než najdou přístup k jeho tajemství, v jehož službě spočívá vnitřní život církve.“⁶⁸

Církev má dnes mnohotvárné možnosti, aby se zapojovala do světa sportu; jsou to možnosti tím důležitější, čím více jsou v souladu s nejširším posláním samotné církve.

5.2 Sport je v církvi doma

Pohled na sport se v církevním učení zkonkretizoval v aktivní pastorační nabídce, která nabývá formu výchovného závazku vůči člověku, a ten se pak proměňuje v závazek vůči celé společnosti.

Sport jako výchovná zkušenost

Lidská osoba stvořená k obrazu a podobnosti Boží je důležitější než sport. Lidská bytost neexistuje ve funkci sportu, ale naopak sport musí být ve službě člověka a jeho integrálního rozvoje.

66 Papež František, *Homilie při mši s novými kardinály*, 15. února 2015.

67 Benedikt XVI., *Projev k římské kurií*, 21. prosince 2009.

68 Tamtéž.

Jak již bylo řečeno, člověk je jednotou těla, duše a ducha. To znamená, že tělesné prožívání hry a sportu má rovněž dopad na další dimenze člověka, na duši a na ducha, a dotýká se jich. Proto sport vstupuje do integrální výchovy člověka. Papež František povzbuzoval k tomu, aby se sport a hra považovaly za příležitost poskytovanou pro globální formaci člověka, která zahrnuje hlavu, ruce i srdce, tedy vše, co si člověk myslí, co cítí a co dělá. Podle Svatého otce je dnešní formální výchova příliš uzavřena do „intelektualistického technicismu“ a do „jazyka hlavy“.⁶⁹ Papež povzbuzuje k tomu, abychom se otevřeli neformální výchově, jakou je například sport. Řekl, že v pouhé uzavřenosti do strnulé formální výuky a vzdělávání „není humanismus, a kde není humanismus, tam nemůže vstoupit Kristus“!⁷⁰

Sport a katolická výchova

Jak může církev začít s integrací fyzické aktivity a sportu do svého organického rámce? Jak se může církevní vize sportu dostat k biskupským konferencím, do diecézí a do farností? Mohlo by to možná začít cíleným založením sportovního apoštolátu. Takovýto apoštolát by zviditelnil konkrétní úsilí církve ve prospěch člověka skrze sport a pomohl by propojovat do sítě různé církevní organizace, aby se mohly ve sportu účinně angažovat.

Od počátků křesťanství se sport objevuje jako účinná metafora křesťanského života. Apoštol Pavel neváhal začlenit sport mezi lidské hodnoty a použít ho jako možnost a příležitost pro vedení dialogu s lidmi své doby. To nám umožňuje tvrdit, že je možné uvažovat o tom, aby skrze sport a jiné herní aktivity mohli mladí dospět k hlubšímu porozumění Písmu, učení církve a svátostí.

Když se sport prožívá při respektu k důstojnosti člověka a je odpoutaný od ekonomických, mediálních a politických zájmů, pak se může stávat vzorem pro život. „Když tomu tak je“, řekl papež František, „sport přesahuje pouhou tělesnost a uvádí nás do sféry ducha,

69 Papež František, *Projev k účastníkům světového kongresu „Výchova dnes a zítra – láska, která se obnovuje“*, 21. listopadu 2015.

70 Tamtéž.

a dokonce k tajemství.⁷¹ Abychom vychovávali křesťansky, musíme vést lidi k lidským hodnotám ve všech reálných rozměrech, včetně transcendentního. Opravdovým smyslem sportu je vychovávat k plnosti života a k otevřenosti vůči transcenci.

Sport rovněž ukazuje způsob, jak přibližovat mladé k hlavním ctnostem, jimiž je síla, střídmost, rozvaha a spravedlnost, a jak je doprovázet při jejich uskutečňování.

Sport jako tvůrce kultury setkávání a míru

Ve světě, který oplývá migracemi, různými nacionalismy a individuálními identitami, stále více lidí s námahou usiluje o soužití různých kultur a tradic odlišných od své vlastní. Stále znovu se rýsují a pak opravují hranice a dělicí čáry. V této souvislosti je nutné připomenout, že sport je jednou z mála skutečností, které jsou schopny překonávat hranice mezi náboženstvími a kulturami. Povolání všeobecné církve pracovat pro jednotu celého lidstva získává zvláštní význam při pohledu na prostředí sportu. V tomto smyslu kráčí katolicita ruku v ruce s duchem sportu. Církev může sehrávat ve sportovním světě významnou úlohu, když bude pomáhat při stavění mostů, otevírání bran a prosazování společných aktivit a když bude prostupovat společností jako „kvas“.

Sport jako dílo milosrdenství

Sport taktéž může být dobrou příležitostí, jak se přiblížit k lidem žijícím na okraji a ve znevýhodněných situacích. Existuje mnoho mezinárodních sportovních institucí, soukromých a neziskových organizací, které podporují sport jako příležitost pro získávání mládeže a dětí z rizikových prostředí, kde existuje násilí, šikana, obchod s drogami a jejich konzumace. Mnoho křesťanských společenství po celém světě se již angažuje v projektech a iniciativách, jež napomáhají provozování sportu, tréninku a konání sportovních událostí jako nástroje pro záchranu mladých před drogami a násilím.

71 Papež František, *Projev k účastníkům konference „Sport at the Service of Humanity”*, 5. října 2016.

Sport vytváří kulturu začleňování

Jelikož sport přináší člověku cenné hodnoty, každý, kdo si ho přeje provozovat, by k tomu měl mít možnost. To platí především pro chudé lidi a pro znevýhodněné děti, pro lidi s tělesným nebo duševním hendikepem, pro lidi bez domova a pro uprchlíky. Kromě toho v mnoha částech světa jsou z práva provozovat sportovní činnost vylučovány dívky a ženy. Rostoucími možnostmi pro provozování sportu může být obohacován každý. Například vrcholoví sportovci, když sledují sport provozovaný lidmi s hendikepem, by si měli připomenout, že sport dává skutečnou radost z účasti a soutěžení při respektu ke každému soupeři i k sobě. Takové příklady napomáhají všem, aby se znovu orientovali na sport, jenž má v sobě zlidšťující potenciál.⁷²

Rozvoj paralympijských aktivit a *Special Olympics* je viditelným znamením toho, jakou velkou příležitostí pro začlenění může sport být a do jaké míry dokáže dávat smysl životu a stávat se výrazem naděje. Stejně tak i vznik prvního olympijského týmu uprchlíků v roce 2016 a *Homeless World Cup* jsou důležitými iniciativami, jež umožňují pochopit, jak dobro, které sport vytváří, se může rozšířit i na lidi vysídlené anebo žijící v situacích znevýhodnění a chudoby, a jakou příležitost někam se zařadit jim může poskytnout.

5.3 Prostředí pro pastorační sportu

Snaha církve směřuje k tomu, aby sport zůstal zkušeností, jež dokáže dávat lidskému životu smysl a hodnotu, ať se provozuje na jakékoli úrovni, v jakémkoli prostředí a na jakémkoli místě. Sport se má stále orientovat na integrální formaci člověka, na zlepšování společenských podmínek a na vytváření důležitých meziosobních vztahů. Proto je pastorační práce ve sportu vhodná pro mnoho prostředí a lze ji podporovat v různých situacích.

Rodiče jako první vychovatelé

V oblasti víry i ve sportu bývají rodiče často prvními učiteli svých dětí. Pokud to nejsou právě rodiče, kdo učí své děti, jak se pálí při

72

Nick J. Watson, Andrew Parker (eds.), *Sports, Religion and Disability*, New York 2015.

baseballu, pak je aspoň zapíše do nějakého amatérského týmu a povzbuzují je, aby si v soutěžním týmu vyzkoušely své schopnosti, a také je vozí na tréninky a na zápasy. Často jsou mezi diváky, aby tomu svému sportovci na hřišti fandili. To všechno jsou příklady, které ukazují, jakým zdrojem vztahu mezi rodičem a dítětem může sport být. Takový vztah umožňuje rodičům, aby učili děti ctnostem a hodnotám obsaženým ve sportu. Jestliže na jedné straně představuje sport riziko, že bude rozdělovat rodinu nebo oslabí slavení neděle jako dne Páně, může rovněž rodině pomáhat, aby prožívala s ostatními rodinami slavení neděle nejen při liturgii, ale i životem ve společenství. To neznamena, že by se v neděli neměla konat sportovní utkání, ale tyto události nemají zabraňovat v účasti na nedělní mši a mají naopak posilovat život rodiny v rámci společenství.

Farnosti (a oratoria nebo centra života mládeže)

„Je krásné, když je ve farnosti sportovní skupina, a pokud ve farnosti sportovní skupina není, něco tam chybí.“⁷³ Takováto sportovní skupina však musí být koncipována způsobem odpovídajícím cílům farnosti a musí být pevně zakotvena ve výchovném a pastoračním plánu. Farní sportovní skupina poskytuje rovněž příležitost mladým, aby se na diecézních a národních akcích setkávali se svými vrstevníky. Kromě toho by farnosti mohly a měly pořádat sportovní aktivity nejen pro mladé, ale i pro starší.

Cokoli lidského, co je zdravé a ryzí, se v konečném důsledku má odrážet v církvi. Církev by měla držet krok se světem sportu a číst znamení doby i v tomto prostředí. Kněží by měli být obeznámeni se světem současného sportu a s jeho rozvojem především proto, že sport má vliv na život mladých; a pokud je to vhodné, mají být schopni v homiliích propojovat sport s vírou.

Školy a univerzity

Školy a univerzity jsou ideálním prostředím k prosazování myšlenky sportu zaměřeného na výchovu, na integraci a na povznesení člověka.

Rodiče a rodiny sehrávají důležitou úlohu v tom, aby ve spolupráci s učiteli a s vedením školy dávali sportovní činnosti podobu zaměřenou na integrální rozvoj studentů. Univerzity mnoha zemí si už vzaly za své studium oblasti sportu. Kurzy a výzkumné programy zaměřené na výchovu poskytují formaci a kvalifikaci budoucím trenérům, sportovním manažerům, sportovním lékařům a funkcionářům. Toto prostředí poskytuje církvi velkou možnost pro vedení dialogu s těmi, kdo mají specifickou zodpovědnost za výchovu dnešních a zítřejších sportovců a kdo mohou ovlivňovat rozvoj sportu tak, aby sloužil lidské osobě a vytváření lepší společnosti.

Amatérské sportovní kluby a asociace

Trenéři a sportovní manažeři mají na sportovce velký vliv, a proto výchovná a pastorační činnost vyžaduje spojenectví s nimi. Jestliže na jedné straně je třeba uznávat specifickou povahu práce vykonávané sportovními kluby a sdruženími, na druhé straně je stejně zásadní snaha o dialog s nimi zvláště na téma vytváření projektů v oblasti pedagogické a kulturní.

Profesionální sport

Výkonnostní a profesionální sport má mezinárodní charakter a zahrnuje hráče, diváky, fanoušky, sportovní organizace, sdělovací prostředky, marketingové firmy a také vládní úřady. Je to jev s velkým dopadem na komunikaci, který dokáže ovlivňovat nejen mladé a milovníky sportu, ale také podmiňuje životní styl celé společnosti.

Z těchto důvodů musí církve i nadále rozvíjet specifické schopnosti a formovat vhodné sportovní kaplany nebo poradce pro pomoc v pastorační a duchovní péči o trenéry a sportovce, kteří se zúčastňují mezinárodních sportovních událostí, jako jsou olympijské hry nebo světové šampionáty.

Církve musí vytvářet speciální projekty pro pastorační a doprovázení hráčů a sportovců, z nichž mnozí mají velký vliv nejen ve světě sportu, ale i mimo něj. Součástí doprovázení je pomoc sportovcům, aby neztráceli ze zřetele velký význam provozování sportu. „Profesionální rozměr nikdy nesmí opustit počáteční povolání sportovce nebo

týmu – být amatérem⁷⁴, tedy ‚neodborníkem‘. I když je sportovec profesionálem a udržuje si i nadále svůj ‚amatérismus‘, koná dobro pro společnost a vytváří obecné dobro, počínaje hodnotami nezištnosti, kamarádství a krásy.“⁷⁵ Církev by měla doprovázet sportovce na jejich osobní cestě a podporovat je v pochopení jejich smyslu pro zodpovědnost, kterou mají jako vyslanci lidstva.

Pastorační doprovázení a duchovní péče musí pokračovat i po skončení sportovcovy kariéry. Příliš často jsme viděli vrcholové hráče a sportovce, kteří po skončení svého sportování upadli do deprese a prázdnoty, až se někdy zřítili do propasti alkoholu a drog. Plán strukturovaného doprovázení může těmto lidem pomoci, aby znovu objevili svou identitu, možná poprvé mimo oblast sportu. V tom nejhlubším smyslu pramení jejich identita a jejich hodnota z toho, že byli stvořeni k obrazu a podobnosti Boží a že je Bůh i nadále volá, i když možná novými způsoby. Pastorační péče o sportovce po skončení jejich kariéry jim tedy pomáhá pochopit, jak i v pokračujícím životě vrátit do hry jejich talenty a obdržené dary.

Výraznou součást profesionálního světa sportu dnes tvoří diváci. Po celém světě krouží okolo diváků různé fankluby, online platformy a reklamní nabídky. Fanoušci často prožívají svou sportovní vášeň do extrému, což vede k výstřelkům a zvrhlostem. Církev společně s vedoucími představiteli jiných náboženství může napomáhat tomu, aby se sport udržel ve správných mezích. Jestliže na jedné straně je pozitivní sledovat hru a sport s vášní a radostí, na druhé straně to není věc v životě nejdůležitější.

Média jako most

Když se jedná o sport, jsou média pro církev jedním z hlavních partnerů. Média – a hlavně sociální média – vytvářejí v očích velké části publika obraz sportu. Církev se svou nesmírnou aktivní základnou sociálních médií může sehrávat důležitou úlohu, když se dostane do kontaktu s publikem a sportovními komentátory.

74 Slovo amatér se zde chápe ve smyslu sportovce, který závodí z pouhé lásky ke sportu, a nikoli jen pro peníze.

75 Papež František, *Projev k delegacím národních mužstev Itálie a Argentiny*, 13. srpna 2013.

Je povinností církve, aby při sledování událostí a problémů ve světě sportu nechávala význačným způsobem zaznít svůj hlas. Věřící si totiž málokdy uvědomují, že církev sport přijímá a má o něm pozitivní mínění. Zprávy tohoto druhu budou dlouhodobě pomáhat tomu, aby se mladé generace přibližovaly církvi.

Specializované vědy

Církev by měla být otevřená i pro dialog s těmi, kdo pracují v oblasti vědy o sportu a sportovní medicíny. Z konfrontace s nimi může církev získávat rozsáhlé poznatky o situaci současného sportu, aby pak mohla přicházet se svými kompetentními a precizními postoji. Především z takovéto dialektiky bude možno dokonaleji poznávat, jak se má orientovat pěstování sportu a jemu blízké oblasti, aby to odpovídalo kultuře těla sloužící celému člověku. Dialog církve s ostatními vědami, především humanitními a společenskými, může poskytovat důležité náhledy na sport a na způsoby, jimiž se sport může stávat aktivitou prospěšnou člověku po dobu trvání celého jeho života.

Nová místa pro sport

Centra fitness a parky jsou dalšími místy, kde je možno přijít do kontaktu s mladými, dospělými i starými, kteří se zajímají o kulturu tělesné i duševní pohody a jsou otevřeni holistickému chápání života ve smyslu jednoty těla, duše a ducha.

Vedle tradičních sportovišť je třeba být pozorný i vůči neformálním místům, kde lidé, především mladí odmítající strukturované a organizované prostředí, provozují nové formy sportu na ulici.

Rizikem takových prostředí je, že sport se zde provozuje o samotě a upřednostňují se individualistické způsoby bez jakéhokoli výchovného nebo společenského cíle. Rovněž je naléhavé zaktivizovat dialog se sportovními médii a elektronickými sporty.

5.4 Péče o pastorační pracovníky ve sportu

Pastorace ve sportu nemůže existovat bez výchovné strategie. Patří k tomu aktivní zapojení všech, kdo se rozhodli nabídnout různým způsobem svou službu církvi prostřednictvím sportu. Církev potřebuje

vychovatele, a ne pouhé poskytovatele služeb. Ve sportovní pastoraci nelze improvizovat, ale je zapotřebí připravených lidí, motivovaných, aby objevovali výchovný cíl sportu a dávali se do služeb křesťanské víze sportu.

Sportovní vychovatelé

Zásadní úlohu pro orientaci sportovců a hráčů mají trenéři, rozhodčí, učitelé a řídicí funkcionáři. Při prosazování sportu na míru člověka se nedá nadále odkládat jejich duchovní a pastorační formace. Mnozí z nich totiž neustále hledají pro své hráče nějaký lepší a kompletnější jednotící projekt.

Církev se potřebuje otevírat dialogu s agenturami poskytujícími formaci ve světě sportu, spolupracovat s nimi anebo podporovat formační kurzy o pastoračních aspektech sportu. Pastorační plán potřebuje materiály, interakci od člověka k člověku a vysoce specializované workshopy pro trenéry, které by zahrnovaly průvodce na duchovní a církevní úrovni a které by je připravily jako svědky pro to, aby „hlásali Pána Ježíše slovy i skutky, to znamená, aby se stali nástroji pro jeho přítomnost a působení ve světě“.⁷⁶

Rodiny a rodiče

Dialog s rodinami a zvláště s rodiči je základním aspektem při vykonávání organické a trvalé pastorace, která se zaměřuje převážně na děti a mládež. Je důležité, aby rodiny sdílely a poznávaly výchovné a pastorační cíle. To neznamená, že nabídka sportování by měla být aktivitou konfesního charakteru, ale jistě nemůže být z hodnotového hlediska neutrální. Proto je nezbytné nabízet příležitosti k setkání a diskusi s rodiči, sdílet s nimi průběžné cíle a výchovná rozhodnutí, aby se cítili zainteresovaní, ale přitom je třeba respektovat úlohu trenérů a sportovních vedoucích.

76 Kongregace pro nauku víry, *Doktrinální nota o některých aspektech evangelizace*, č. 2, 3. prosince 2007.

Dobrovolníci

Svět sportu vyrostl a rozvinul se díky strategickému příspěvku dobrovolníků. Dobrovolník sehraává zásadní úlohu, která překračuje oblast technických a organizačních zdatností. Prostřednictvím svých rozhodnutí a svědectví udržuje při životě kulturu daru a styl nezištnosti. Dobrovolníci pomáhají sportu, aby zůstával zaměřen na službu druhým a neorientoval se pouze na ekonomický a organizační rozměr. Tito lidé potřebují podporu pro svůj růst, pro zachování pevnosti své motivace a pro lepší integraci do organizační soustavy sportu.

Kněží a zasvěcené osoby

Pastýřská přítomnost kněží a zasvěcených osob ve světě sportu slouží k podpoře výchovných plánů a k duchovnímu doprovázení sportovců. Tuto úlohu nelze plnit abstraktním a „intelektuálním“ způsobem odtrženým od každodenního života. Sport je pohostinným světem, ale vyžaduje si osoby pastýřů, jejichž přítomnost je pozorná a respektující vůči druhým a kteří si uvědomují specifickou dynamiku, úlohu a kompetence obsažené ve sportovním organigramu.

Je důležité, aby se pastorační sportu stala součástí formační přípravy kandidátů kněžství, a bylo by užitečné, aby během přípravy v semináři měli oni sami příležitost vykonávat sportovní aktivitu. V mnoha seminářích ve světě se již sportovní činnosti provozují, a to i způsobem strukturovaným a dobře organizovaným.

5.5 Některé základní prvky pro pastorační plán realizovaný prostřednictvím sportu

Krása sportu a služba výchově

Sport je pastoračním dobrem a je třeba ho kvalitně podporovat. Sport má svá pravidla, vlastní specifčnost, svou krásu a je nutné mu zaručit co nejlepší technickou a organizační kvalitu. Avšak krásu sportovního úkonu, kvalita technické výuky a organizační účinnost nejsou jeho konečným cílem.

Sport dokáže vytvářet silné vášně a emoce, avšak úkolem pastorační činnosti není zastavit se na emoční rovině; má usilovat o dlouhodobé dopady schopné trvale ovlivňovat každodenní život.

Pastoračním úkolem sportu je přijímat, doprovázet, orientovat a předkládat důvody pro naději a pro pravdu. Je to cesta, která se nevyčerpá jednou událostí, ale vyžaduje každodenní vytrvalost.

Sport znovu vytváří výchovný pakt

„Svět nezměníme, pokud nezměníme výchovu.“⁷⁷ Aby pastorační plán výchovy ve sportu měl účinnost, musí to být práce vykonávaná v propojení mezi výchovnými složkami, počínaje rodinou, školou a veřejnými institucemi. Chceme-li ovlivňovat výchovné procesy, nemůžeme pracovat „v oddělených kupě“. „Zodpovědnost za výchovu nelze delegovat. Ve výchově je třeba propojovat úsilí všech a znovuvytvořit výchovný pakt. Jenom po dohodě mezi všemi činiteli výchovy bude možné výchovu změnit.“⁷⁸ V této síti by měla církev pracovat v těsném spojení se všemi kompetentními autoritami a ve vzájemném respektu s cílem napomáhat k prosazování své kulturní vize sportu, která slouží člověku, milovanému tvorů stvořenému Bohem k jeho obrazu a podobnosti.

Sport ve službě lidstvu

Svatý Jan Pavel II. připomínal „relativnost sportu vzhledem k primárnímu místu člověka, která zdůrazňuje výpomocnou úlohu sportu v Božím stvořitelenském plánu. Proto je třeba sport vidět v dynamice služby, a nikoli ve funkci zisku. Pokud máme na zřeteli humanizační cíle, nelze jinak než upozornit na nezbytnou úlohu proměňovat sport stále více v nástroj pro povznesení lidské bytosti k nadpřirozenému cíli, k němuž je povolán“.⁷⁹

To znamená, že pastorační projekt musí klást do svého středu člověka jako obdivuhodnou jednotu těla, duše a ducha. Sport je třeba podporovat a provozovat s nejvyšším respektem k člověku a orientovat k jeho integrálnímu růstu. Sportovce nelze redukovat na pouhý

77 Papež František, *Projev k účastníkům čtvrtého setkání „Scholas Occurrentes“*, 5. února 2015.

78 Tamtéž.

79 Jan Pavel II., *Projev k účastníkům národního setkání Italské biskupské konference*, 25. listopadu 1989.

nástroj používaný k dosažení sportovních výsledků, dnes až příliš často vázaných na ekonomické a politické cíle.

Hra jako základ sportu

Sport patří do kategorie her a hra je základem sportu na jakékoli úrovni. Jak říká papež František, je důležité, aby „sport zůstal hrou! Pouze pokud zůstane hrou, působí dobře na tělo i na ducha“.⁸⁰ Zvláště důležité je, aby sport zůstával hrou pro mladé v prostředích, kde se vychovávají. Při úvaze o tom, po jakých cestách se má ubírat dnešní výchova, papež František řekl, že „je třeba hledat to, na čem je člověk založen, základ jeho zdraví, schopnost hrát si, kreativní schopnost hry. Kniha Moudrosti říká, že si Bůh hrál, že Boží Moudrost si hrála. Znovuobjevit hru jako způsob výchovy, jako výraz výchovy. Pak výchova není pouze informace, ale je to kreativita ve hře; herní dimenze, která nám pomáhá růst v kreativě a ve společné práci“.⁸¹

Týmová práce oproti individualismu

V našem dokumentu jsme již zdůraznili, že ten, kdo provozuje sport, může „se zalíbením vnímat krásu týmové hry, která je pro život velmi důležitá“.⁸² Patřit k nějaké sportovní skupině znamená odmítat jakýkoli druh individualismu, egoismu a společenské izolace a dostávat „příležitost k setkávání a setrvávání s druhými, abychom si vzájemně pomáhali, abychom soutěžili ve vzájemné úctě a rostli v bratrství“.⁸³ Zázitek sportu bezprostředně napomáhá dynamice přátelství a spoluzítí, jejichž rozvíjení a doceňování může překračovat oblast hry a stávat se příležitostí pro vytváření důležitých a trvalých vztahů.

80 Papež František, *Projev k účastníkům setkání u příležitosti sedmdesátého výročí založení Italského sportovního centra*, 7. června 2014.

81 Papež František, *Projev k účastníkům čtvrtého setkání „Scholas Occurrentes“*, 5. února 2015.

82 Papež František, *Projev k účastníkům setkání u příležitosti sedmdesátého výročí založení Italského sportovního centra*, 7. června 2014.

83 Tamtéž.

Sport je pro všechny

Sport vytváří empatii, spojuje lidi přicházející z jakékoli životní cesty a vytváří kulturu setkání. Musí utíkat před „skartační kulturou“ a být přístupný, přijímající a inkluzivní. Sport musí rovněž zaručovat integraci lidí trpících postižením. „Ať hrají všichni, nejen ti nejlepší, ale všichni – s přednostmi i slabostmi a omezeními, které každý má; dokonce je třeba upřednostňovat ty nejvíce znevýhodněné, jako to dělal Ježíš.“⁸⁴ Tímto způsobem „se sportovní činnost stane autentickou službou pro růst společenství“.⁸⁵

Ekologická vize sportu

Epocha, kterou prožíváme, není pouhou epochou změn, ale je to změna epochy, změna urychlovaná technologickou a digitální revolucí. Dnešní mladé generace jsou těmito proměnami silně ovlivňovány a je jimi dotčen i samotný sport. Přítomnost e-sportu (elektronických sportů) a nových forem dopingu, které se rodí z technického rozvoje a z nových objevů na lékařském poli, jsou pouze špičkou ledovce, a tento jev vstupuje do sportu stále hlouběji.

Zatímco technologická a digitální revoluce přináší na jedné straně lidstvu velký prospěch, a je správné si to přiznat, má dnešní převládající technokratické paradigma také znepokojující účinky. Podle papeže Františka existují příznaky mnoha negativních jevů, jako je „zhoršování životního prostředí, úzkost, ztráta smyslu života a života ve společenství“.⁸⁶

Za těchto okolností může sport jít proti proudu, když umožní, aby se mladí mezi sebou setkávali tváří v tvář, i když pocházejí z rozdílných životních situací. Když hrají v týmu, to znamená, když se angažují v něčem, co je pro ně otázkou velmi závažnou, učí se, jak konkrétně čelit vzájemným konfliktům. Rovněž mají možnost sportovně se utkávat s lidmi z jiných místních klubů, s lidmi z jejich země i ze světa, a tak si rozšiřují svůj horizont osobního poznávání. Zkušenosti

84 Tamtéž.

85 Jan Pavel II., *Projev k delegaci Juventusu*, 23. března 1991.

86 Srov. papež František, encyklika *Laudato si'*, č. 107, 108, 110: AAS 107 (2015).

tohoto druhu pomáhají mladým, aby pochopili, že patří k něčemu, co je mnohem větší, než si dokázali představit, a prožívat zkušenost, která může dávat jejich životu smysl a cíl.

Závěr

Sport je prostředí, kde mnozí mladí, a nejen oni, pocházející z různých kultur a náboženství, se učí vydávat ze sebe to nejlepší. Zkušenosti tohoto druhu mohou být „znamením transcendence“.⁸⁷ Náš dokument vysvětlil, že zkušenost se sportem – tvořená radostí, setkáváním s jinakostí a vytvářením společenství, růstem ve ctnosti a v překonávání sebe – nás může naučit něčemu o bytí a osudu člověka.

Ve svém projevu v Italském sportovním centru v roce 2014 nabádal papež František ty, kdo mu naslouchali, a zároveň nabádal dnes i nás, abychom vydávali ze sebe to nejlepší nejen ve sportu, ale v celém svém životě: „Právě proto, že jste sportovci, vás vyzývám, abyste nejen hráli, jak to už děláte, ale vyzývám vás ještě k něčemu více: *abyste začali hrát v životě*, stejně jako hrajete ve sportu. Vstupte do hry při úsilí o dobro v církvi a ve společnosti, beze strachu a s odvahou a nadšením. Začněte hrát s druhými i s Bohem. Nespokojujte se s průměrnou ‚remízou‘, ale *vydávejte ze sebe to nejlepší* a nasazujte život pro to, co má skutečnou hodnotu a stále trvání.“⁸⁸

87 Srov. Peter L. Berger, *A Rumour of Angels: Modern Society and the Rediscovery of the Supernatural*, New York 1969.

88 Papež František, *Projev k účastníkům setkání u příležitosti sedmdesátého výročí založení Italského sportovního centra*, 7. června 2014.